תלמוד בבלי · אחרונים · בית מאיר · סדר מועד

בית מאיר על פסחים

רבי מאיר פוזנר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בית מאיר על פסחים

רבי מאיר פוזנר

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בית-מאיר-על-פסחים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף ג. 4
דף ה. 4
דף ה: 6
דף ו: 7
דף ח. 9
דף יג: 9
דף טו. 10
דף טו: 10
דף טז: 11
דף יט. 12
דף כ: 12
דף כא: 12
דף כג: 13
דף כג: 14
דף כד: 14
דף כה. 15
דף כו. 16
דף כו: 16
דף כח. 18
דף לא. 19
דף לג. 20
דף לג: 20
דף לד. 20
דף לה. 21
דף לו: 23
דף לז: 25
דף מ. 28
דף מא. 28
דף מב. 30
דף מג: 30
דף מד. 32
דף מה. 32
דף מו: 32
דף מז. 35
דף מז: 35
דף נט: 39
דף סב. 42
דף סה: 42
דף פ: 42
דף פב: 43
דף פג: 43
דף צ. 43
דף צא. 44
דף צב. 45
דף צה. 45
דף צח. 46
דף ק: 46
דף קא: 47
דף קו. 50

דף ב.

ביאר הר"ן בשיטת רש"י ז"ל. דמש"ה נטלו חכמים הברירה מלבטל. משום דחיישו שמא לא יבטל בלב שלם. ויש להקשות האיך אפשר טעם זה. דא"כ מה בעי רבא דף י' ע"ב כבר בשמי קורה ותלה טעמו אם יש לחוש דלמא אתי למיכל. ת"ל אפילו ליכא למיחש הא מחויב לבערו כדי שלא יעבור בבל יראה מחשש שמא לא יבטל בלב שלם. ואפילו אי איירי בשכבר ביטל. החשש במקומו שמא לא ביטל בלב שלם וצריכנא לומר דפשיטא לי' לרבא דמטעם זה במקום טירחא יתירה. אוקמוה אדאורייתא דבביטול בעלמא סגי. אבל ז"א דאדרבא מצינן אפילו בהולך לשחוט את פסחו. אם יכול לחזור למצותו אטרחוה לחזור ולבער ולא סגי ליה בביטול. ומ"ש הכא. וצ"ע:

דף ג:

אמר מובטח אני בזה. כפי גירסת הרי"ף אמר זה על מי שדבר בלשון נקי'. ודחקו עצמם הר"ן והמהרש"א דהא מסיק הגמ' כל היכי דנפישין מילי משתעי בלשון קצרה. ולענ"ד לק"מ דהא מסיק עלה כדאמר וכו' לעולם ישנה אדם לתלמידיו. ופרש"י לפי שמתקיימת גירסה שלה יותר מן ארוכה. וה"ה בתירה עצמה דהוא נמי כמו הרב לתלמיד. משא"כ דהוי שאלת תלמיד לרב פשיטא דלא שייך לדבר בלשון קצר כדי שיתקיים אצל הרב. ולכך אמר זה מובטח אני על השואל בלשון נקי כי זה בודאי יותר נכון ודרך כבוד תלמיד לרב וק"ל וברור הוא:

דף ה.

כתב לי ידידי הרב הגדול מוה' עקיבא אייגר נ"י. אבא בקצרה לעורר לכבודו. במה דנתקשיתי כעת. בתוס' פסחים ד' ה' ע"א. דכתב בד"ה וכתיב כל מלאכה וכו' א"נ כיון דמתחלת הבערה אינו יכול ליהנות ממנו. ולא ידעתי אמאי פשיטא להו כ"כ הא פשיטא דלבשל ולעשות היסק מחמץ. הוי שלא כדרך הנאתן. דשרי מדאורייתא. ובאמת כפי משמעות דברי תוס' פסחים דף כ"ו ד"ה שאני היכל וכו' דשלכ"ה אפילו מדרבנן שרי א"כ מדקתני במתני' ולא יסיק בו תנור וכיריים מוכח דהיסק הוי דרך הנאתה. אבל באמת גם זה תמוה לומר כן גם על תירוצם הא' דקרא דתשביתו מיירי בכל ענין אפילו א"צ לגחלתו. וקשה לי דא"כ יהא מוכח דר"ע לית לי' הואיל והו"ל להש"ס לומר ש"מ ארבע ולפי דברי הרשב"א בחי' שבת דף ל"ט ע"ב ד"ה הא דתנן וכו' ועוד דב"ש ל"ל מתוך וכ"ש דנ"ל הואיל. א"כ מדאמר ש"מ דל"ל לר"ע מתוך ממילא מכ"ש דל"ל הואיל. אלא דבאמת

דברי הרשב"א תמוהים. דאיך תלי' סברת הואיל בדינא דמתוך. ואדרבא נסתר זה מסוגיא דפסחים דף מ"ז ע"ב איתיבי' אביי המבשל ג"ה בי"ט וכו' והרי הך ברייתא לא ס"ל מתוך. ואעפ"כ פרכינן דלימא הואיל וכמ"ש תוס' שם דמוכח דרבה ס"ל הואיל אף לב"ש דל"א מתוך. והוא באמת ראיה שאין עליה תשובה. וצריך לי עיון גדול והשבתי לו דברי הרשב"א ברורים דמאן דל"ל מתוך דחזינן שהוא היתר מרווח שמכחו אפילו מדרבנן שרי לגמרי למאן דאית לי' מתוך ומ"מ ב"ש ל"ל ומחייב עלי'. ומכ"ש דל"ל הואיל שהוא היתר אינו מרווח כותי' והראי' דאפילו לרבה לא קאמר אלא דאין לוקין אבל איסורא אית בי'. אלא ש"מ דב"ש אף הואיל לית להו. והאמת שבתוס' בשם הריב"א מבואר להיפך. אבל דבריו בל"ז דחוקים מאוד. דאם ב"ש לית להו מתוך גבי הבערה. קשה מה נ"מ הא מ"מ אינו לוקה מכח הואיל. וע"כ לומר דאי נ"מ במה דל"ל מתוך אלא שמכח זה לוקין על הבערה ובישול ושחיטה סמוך לבה"ש (כדכתבו שם בד"ה רבה) באופן דלא שייך הואיל. אבל באמצע היום תמיד לב"ש אין לוקין מכח הואיל וכ"ז דחוק. אבל באמת כבר מבואר בש"מ לביצה דלשיטת רש"י רבה ור"ח לא ס"ל כלל דבמתוך פליגי ולית להו כלל מתוך ע"ש. ולשיטת תוס' ורשב"א מסיק (מכח מה דדחק להריב"א) דאפשר דרבה אית לי' מתוך. אלא דבמבשל גיד פליגי דר"י סבר כיון דמתהני מיני' ואפילו באיסור לא לקי ומשום מתוך. ורבה ור"ח סוברים אע"ג דאמרינן מתוך היכי דצריך לי' קצת מבשל גיד חייב כיון שאין ראוי לו בהיתר. וא"כ אטו גברא אגברא קרמית ואין שום קושי' על הרשב"א. כי מחלוקת רבה ור"ח אך אליבא דב"ש והברייתא דמבשל גיד נמי () כב"ה אבל לב"ש דל"ל מתוך אף לגבי צורך קצת () מכ"ש דלית להו הואיל. ומה שהקשה על תי' א' () לומר ש"מ מדר"ע ד' () לשיטתו יותר היה לו להקשות על רבה דאית לי' הואיל איך יפלג על ר"ע. א"ו מוכח מזה כדעת הרשב"א דלב"ש דל"ל מתוך מכ"ש דהואיל לית להו. ורבה ור"ח לא פליגי, אלא אליבא דב"ה היכי דלא שייך מתוך ובבישול ג"ה נמי לא שייך מתוך כדברי השיטה. ובשיטה זו אזלו נמי תוס' בדף ה' בהתירוץ א'. והתירוץ ב' כתבו ליישב אף שיטת הריב"א. ומה שנתקשה בתירוץ זה דהא הוא שלכד"ה. לזה י"ל דר"ע דייק מקרא דתשביתו דודאי בכל ענין איירי אפילו בחמץ שנתעפש ולא נפסל מאכילת כלב אלא לאדם אינו ראוי ומ"מ מחויב בביעור מן התורה הואיל וראוי לחמע בו עיסות. וחמץ כזה אין דרך הנאתן אלא בהיסק ומ"מ אמרה תורה תשביתו. וק"ל:

תו כתב הנ"ל. באיגרת הנ"ל עוד זאת תמהני בדברי תוס' פסחים דפ"ב ע"ב אבל נטמא כו'. נילוף ק"ו מתרומה דבעי שריפה וכו'. וקשה לי אטו בתרומה קרא כתיב דבשריפה. הא מבואר בתוס' שבת דף כ"ה ע"א דהוי רק דרבנן. או מדאורייתא דמי לקדש עכ"פ כל

כמה דלא ידעינן דקדש בשריפה גם תרומה לא ידענא וצלע"ג עכ"ל. ונלענ"ד דודאי התוס' בפסחים קאי בדבריהם שבשבת שהוא דאורייתא ולשונם שם א"נ מדאורייתא מדאקרי קדש. וע"כ ר"ל מדאקרי קדש והוא בכלל ההלכתא גמירי דכל קדש שנפסל בשריפה וא"כ מקשו תוס' מדחזינן דאף תרומה שנטמאת אף שנעשה בה עובדא דחול מ"מ הוא בכלל ההלכתא ק"ו קדשים קלים שנטמאו שהם בכלל ההלכתא. ונשאר קושית הגמרא וכל בשר למה לי. ומשני תוס' שפיר דקדשים קלים מדשרי לזרים. וגם נעשה בהם עובדין דחול להכי ס"ד דאינה בכלל ההלכתא משא"כ תרומה אף דנעשה בהם עובדא דחול נגד זה אסורה לזרים. וק"ל:

דף ה:

ש"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה עפרש"י. ועיין פ"י מה שהקשה מפרש"י לקמן ומס' ביצה. דאף ליתן לכלבו נמי מלאכה הוא בדבר שצריך ביעיר. ודחק עצמו ואפשר ליישב דהא בל"ז קשה הא לפרש"י אף לר"י אח"ז איסורו השבתתו בכל דבר. כמבואר דף י"ב ע"ב ובעל כרחינו לומר דניהו דר"י לפי האמת דתשביתו בערב פסח קאי מוקי להלימוד מנותר דוקא אשעת היתר [ועיין נמי בספר פ"י דף י"ב בתוס' ד"ה אימתי כי דבריו מבוארים יותר ומוכרח משם נמי דברי] שאז לאו קולא הוא לגבי' שאם לא מוצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל כדאקשו לי' החכמים משום דהא הברירה בידו אז לבטל. וגם עדיין אינו עובר בבל יראה. והחכמים דאקשו לי' ע"כ הכי אקשו לי' דהא התורה משתעי בגברא חסידא שמצא בנפשו שכל זמן שהוא בעולם חם עלי' ומצא בדעתו שאף אם יבטל בפיו לא יהא פיו ולבו שלם. ובזה פליגי ר"י וחכמים. ומתורץ בזה קושי' הפ"י ריש הפרק אם ביטול מהני לחמץ ידוע מדוע לר"י גרע מפרר מביטול. דודאי גרע כיון שהצריכו התורה לבערו ועדיין הוא שלו דומיא דנותר. ס"ל דאינו מקיים כ"א בשריפה. משא"כ ביטול בלב שלם תו אינו שלו ולא הוי דומיא דנותר כלל. ואקשו לי' החכמים שחומרו קולא באדם כזה שאין יוכל לבטל. משא"כ לאח"ז איסורו מודה ר"י שתשביתו בכל דבר. מטעם זה שאם לא ימצא עצים הוא עובר ברגע אחת בבל יראה וגם ביטול א"א משא"כ ר"ע שפיר דן דאי ביום הראשון בי"ט קאי דהוא ודאי לאח"ז איסורו. וכיון דע"כ יש ללמוד מנותר על כורחינו לומר דאפילו לאח"ז איסור נמי דוקא בשריפה. ושפיר קאמר ומצינו להבערה וכו'. וכמו כן נמי נאמר דהא לשיטת רש"י מה דס"ל ד"ת ביטול בעלמא סגי היינו מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו ואנן אמרינן דלאחר איסורו אין בידו לבטלו. וע"כ לשיטתו מה דכתיב ביום הראשון תשביתו. מוקמינן לי' בשעת היתר

קודם שעה ששית אף דכתיב אך חלק. מ"מ המצוה ביום הראשון תשביתו משתעי קודם שיבא לכלל האיסור והיינו לבתר דקיי"ל דהפסוק משתעי בערב פסח. משא"כ אלו הי' משתעי בי"ט ולא הי' אפשר לאוקמי כלל בשעת היתר ע"כ היינו אומרים דאף לאחר איסורו מסני ביטול וכקושי' הגמ' דף ו' ע"א וא"כ שפיר פרש"י דבשלמא שריפה שפיר הוא מלאכה בפ"ע משא"כ אי השבתתו בכל דבר שאינה מלאכה מחמת עצמה. כ"א מצד חיוב הביעור זה אינו גבי חמץ הואיל ואפשר נמי בביטול שוב לא היה הביעור מלאכה ודו"ק:

דף ו:

תוס' ד"ה ממאי דבריש ירחא קאי ע"ש קושייתם ותירוצם דחוק מאוד. ונלענ"ד ליישב ואגב נמי יתיישב קצת מה שהקשיתי בסוגיא זו. על מה דס"ד דילפותא דרשב"ג מפסח מצרים ניהו דלמסקנא ל"ק כיון דס"ל לרשב"ג ב' שבתות היה לו להקדים ז' ימים בחדש אדר משום דהא פ"מ היה צריך מקחו מבעשור וכדי לבקר ממומין. וא"כ הי' לו לשנות ב' שבתות קודם יום העשור. דזה אפשר ליישב כיון דאלו הדינים הם מעט בזמן מועט י' ימים נמי די. משא"כ כל מילי דפסחא צריך ב' שבתות. משא"כ תחלה האיך ס"ד למילף משם ב' שבתות דלמא אך י' ימים סגי. ומה שהזהיר בר"ח היינו משום הציוי דמקחו מבעשור שהוצרך ללמוד להם דיני המומין. וכ"ת לא הי' לו לומר אז כ"א זה הדין של מקחו מבעשור ולא הי' לו לסיים כל מילי דפסחא אז בר"ח. ז"א דהא רשב"ג הקשה וסתר הת"ק בסברא זו איידי דאירי במילי דפסחא סליק להו. וה"ה הכא איידי דהוצרך ללמוד בר"ח דין מקחו מבעשור ודיני המומין שהוא אך י' ימים סליק להו לכל מילי. ולעולם אין ללמוד כ"א י' ימים. וב' שבתות מנ"ל. אמנם בל"ז הקשה הפ"י לת"ק שמצריך ל' יום מה יענה לפסח מצרים ולפסח מדבר. מדוע לא היה כ"א ב' שבתות ודחק עצמו. ולשיטת הר"ן הוא מיושב דאיהו פי' לת"ק אין החיוב כלל לדרוש ל' יום. אלא שהנ"מ לשני תלמידים השואלים. דבל' יום חשוב השואל בהל' פסח שואל כענין עיין בב"י () וא"כ רשב"ג דפליג על הת"ק פליג וס"ל דאין מזה ראיה ומה שהשיב להם משה רבינו כל מילי דפסח שני לא משום שהי' שואלים כענין על ענין פסח שני בל' יום קודם. דודאי לא רק הם היו שואלים כענין מדהיה אז י"ד של פסח ראשון ואיידי דאירי במילי דפסחא היינו של פסח ראשון מסיק להו על שאלתם על פסח שני והיו משום זה שואלים כענין. ואיהו שלמד ב' שבתות () כת"ק לענין שואל כענין. דהא במצרים ובמדבר לא ע"י שאילה הוזקק להם. וא"כ י"ל דס"ל לרשב"ג דודאי בזה לא שייך לומר איידי

דהוצרך ללמוד להם דין מקחו מבעשור ומומין סליק להו יותר. דזה לא הקשה כי אם שמכח זה חשובים שואל כענין. אבל איהו שרוצה ללמוד שואלין ודורשין דוקא שפיר יש ללמוד מדמסיים בר"ח כל דיני פסח ש"מ ב' שבתות. וא"כ י"ל דודאי הת"ק מודה לדרשב"ג שהחיוב של שואלין בב' שבתות סגי כדאשכחן בפ"מ ופ"מ. אך דפליגי בשואל כענין דלת"ק צ"ל יום ורשב"ג ס"ל דתרווייהו שוים. וא"כ ממילא מתורץ קושי' התוס' דמה דפשיטא להגמ' בשבת דביום הזה היינו ר"ח היינו להמסקנא דהכא שכבר נדרש מפסח מדבר שצריך ב' שבתות. ממילא מוכח דאף פ"מ הי' בר"ח. כדי שיהי' ב' שבתות משא"כ הכא שפיר מקשה וממה. ומעתה אין להקשות תינח לרשב"ג אבל לת"ק מנ"ל התם דבריש ירחא הוי. דהא השתא אוקמינן דאף הת"ק מודה לרשב"ג. דהחיוב של שואלין אינה כ"א בב' שבתות. וזה אינה קושיא מדוע לא ביארו הפוסקים חיוב זה די"ל דזה א"צ כ"א בשביל הקרבנות. ובעונינו עתה שאין לנו קרבנות אין צריך ודי לנו במה שתקן מרע"ה לדרוש הלכות חג בחג. וכדמשמע מדברי הא"נ שבב"י הנ"ל ע"ש וק"ל () ולדברינו הנ"ל להמסקנא מוכח דהמ"ד דדריש בהקומץ מן הזה דנתקשה מרע"ה ע"כ פליג על סוגי' דשבת דיליף ג"ש מן זה זה. דאל"כ קשה הא הזה מבעי' לי' לג"ש. וכ"ת איך אפשר ליליף ג"ש דהי' בר"ח מבלעדי דרשה דכזה ראה וקדש. ז"א דהא להמסקנא דהכא בלא זה מוכרח דהי' בר"ח וכנ"ל מן שואלין ודורשין ב' שבתות. אלא ש"מ דאיהו דרש מידבר ממדבר כקוש תוס'. ושפיר אייתר לי' הזה לדרשה והסוגיא דשבת עם הסוג דהכא באמת לית להו כלל דרשה דילי' ודו"ק:

תוס' ד"ה משש שעות ולמעלה. ופר"ת כו' ע"ש. יש להקשות האיך מתי' ר"ת הוכחת רש"י דף כ"א ע"ב שהוכיח דאי מסוף שש מה אתא ר"ג לאשמועינן. ופי' הח"י סי' תמ"ג אף לשיטת התוס' בקדושין דלרש"י נמי החיטי קורדנייתא הוי חמץ נוקשה. מ"מ מדקאמר אפילו מוכח דאפי' בחמץ גמור משמיענו חידוש. וזה ע"כ בתחלת ו'. ועל קושי' זו לא משני ר"ת מידי. ונראה ליישב דלשעת ר"ת הוכחת רש"י ז"ל מעקרא לא מוכח. דאיתא בב"ח א"ע סי' כ"ח דר"ג ע"כ סובר כרבנן דהשבתתו בכל דבר והוי נקברים ועפרו אסור. אבל אנו צריכים לחוש לדר"י דאית לי' בשריפה ואפרן מותר ואיכא למיחש דלמא העפר שוה פרוטה במדי ואיכא חשש קדושין וא"כ הלא אזלי הוכחת רש"י דטובא אשמעינן דלא כר"י. אבל רש"י ז"ל לשיטתו אזיל. דאיתא דף י"ב דאף ר"י מודה דבשעת ביעורו השבתתו בכל דבר ולא אמר ר"י דוקא בשריפה כ"א שלא בשעת ביעורו. ופרש"י שם דשלא בשעת ביעורו היינו ה' ושש. ובשעת ביעורו היינו מסוף שש. וא"כ מסוף שש ולמעלה אף לר"י השבתתו בכל דבר ואפרן אסור וא"כ אי ר"ג מסוף שש איירי פשיטא

דלא משמיענו מידי. אבל הר"ת לשיטתו שם אזיל. שפי' איפכא דבשעת ביעורו היינו מתחלת ה' עד סוף שש אז מודה ר"י דהשבתתו בכל דבר הואיל ואין לאיסורו ד"ת אבל מסוף שש ולמעלה ס"ל לר"י דוקא בשריפה וא"כ לשטתו אף בחמץ גמור מסוף ו' ולמעלה טובא אשמעינין לאפוקי מדר"י. ודוק כי נכון מאוד הוא לענ"ד:

דף ח.

האי אור החמה היכי דמי אי נימא בחצר הא אמר רבא כו' יש להקשות ומה קושיא לשיטת רש"י ז"ל אליבא דהר"ן הנ"ל דבימי המשנה לא היתה תקנתא דרב שהבודק צריך שיבטל. א"כ דלמא הא דקאמר רבא חצר א"צ בדיקה וסמכינן על העורבים. היינו בתר תקנתא דרב שכבר הבדיקה אינו משום לתא דאורייתא. דהא ד"ת בביטול סגי. לכך בדרבנן שפיר סמכינן על העורבים. משא"כ הברייתא על המתני' קאי ונשנית קודם תקנתא דרב דהבדיקה דאורייתא ולכך לא סמכינן על העורבים. ויש ליישב דרב דאמר הבודק צריך שיבטל. אף דחידושו אף דבודק מ"מ צריך שיבטל. מ"מ פשטות לשונו אינו מורה כ"א דמי שבודק צריך שיבטל. והיינו מי שיש לו מקומות שמכניסים בו חמץ דמחויב לבדוק זה צריך נמי שיבטל מחשש שמא ימצא גלוסקא אף לאחר הבדיקה. משא"כ מי שאינו מחויב כלל לבדוק. כגון דל"ל מקום שמכניסין כ"א מקום שאין מכניסין זה א"צ נמי לבטל. וכדדייק נמי לישנא דרב יהודא דף ז' הבודק צריך שיברך. וא"כ רבא דאמר סתמא חצר א"צ בדיקה. מי לא איירי נמי דל"ל זולת החצר שמכניסין בו חמץ שום מקום אחר שמכניסין בו חמץ. וכיון דאמר דהחצר א"צ בדיקה. לא הוי בן אדם זה כלל בכלל התקנה. דהבודק צריך שיבטל. דהא אף אינו בודק. ש"מ דאפילו בלא ביטול נמי סמכינן על העורבים ושפיר מקשה וק"ל. ומיושב נמי בזה מה דמקשין העולם דף ל"א ע"ב על מימרא דר"ח וצריך שיבטל. ת"ל דבלא"ה מחויב לבטל תמיד מתקנה דרב. והח"י הוכיח מזה דין מחודש עיין בדבריו. ולהנ"ל אפילו ריח קושי' אין כאן. וגם קושי' המהרש"א דף ו' בדעתו לחזור בפרש"י ע"ש שדחק עצמו. נמי אינו מן ההכרח. כי תקנתא דרב לא היתה על כל העולם. כ"א על מי שיש לו מקום, שמכניסין ומחויב לבדוק. ומי שאין מחויב לבדוק פטור נמי מהביטול וק"ל:

דף יג:

תוס' ד"ה אמר רחבה כו' קרי לי' רבי כו'. ר"ל דלהכי קרי לי' רבי יהודא ולא רב יהודא. כי היכי דלא נספיק ברב יהודא אחרינא שלא הי' רבו מובהק. והיינו דדייק כן מסקנת

פי' רש"י ביצה י"א ע"ב ולאפוקי ממה שפי' רש"י עצמו פסחים נ"ב ע"ב ע"ש. וק"ל אבל לפי משמעות פי' תוס' דהכא בפשוט. דמפני שהי' רבו הוצרך לקרותו רבי. קשה א"כ הסוגי' נ"ב מאין למד דדייק וגמר. שוב ראיתי שהתוס' בביצה מיישבים בפשוט:

דף טו.

תוס' ד"ה דמדאורייתא. לתירוצם אתי שפיר מה דלא מקשה הגמ' אי הכי האי מדברי' מדבריו מבעי' לי' דהא מדר"ע נמי אתי ומה דקאמר הגמ' מדברי ר"ח היינו מדברי ר"ח נמי וק"ל:

בסוף דבור זה. ואומר ר"י היינו תלוי' דאורייתא. ביאור דבריהם נלענ"ד דמה דאתי לאפוקי תלוי' דדברי'. אין רצונם לומר ספק טומאה דדבריהם. דזה טהור מעליא משום ספק דרבנן לקולא. כמבואר דף י"ו בספק משקים. אלא ר"ל תלוי' דאוריית' היינו ספק אדם נגע ברה"י דספיקו טמא מן התורה מסוטה. ותלוי' דרבנן היינו מה שביארו בד"ה חביות שנולד. כגון ב' חביות ונגע בא' מהן דשתיהן תלויות. וזה ודאי אך דרבנן כיון דלא גמרינן מסוטה. מהראוי ד"ת לוקים כל חביות בחזקת טהרה. אלא מחמת שאחד ודאי טמא והם של אדם אחד או בבא לישאל בב"א מדרבנן שניהם תלויות. ע"ז הוכיחו דלאו בהכי איירי מתני' דהא לר"י שלישי דרבנן כו' והיינו משום דהוא טהור דאורייתא ואלו דכותי'. ומייתרים תוס' בפירושם זה דלא צריכי לדוחק רש"י ז"ל. [הגהה. טעיתי בזה דודאי חביות תלויות שניהם ד"ת. כמבואר בתוס' והיינו משום דאחד ודאי טמא הוי כספק דב' חתיכות דחייב אשם תלוי והוי קיבע' איסורא. אלא מה שר"ל תלוי' דרבנן. היינו ב' שבילין בבת אח'. ועיין מ"א פי"ט מהל' אבות הטומאה ה"א. ובזה ניחא קושית הגמ' דף כ' ע"ב. חביות אתרומה דאף תרומה בהכי איירי דהוי תלוי' דאורייתא. אבל מה דדחיק רש"י עצמו קשה דהיינו קושית הגמ' והגמ' תירצה וצ"ע]:

דף טו:

ד"ה הכי קאמר לי'. שהוקשה לרש"י ז"ל דהאיך אמר ר"י דאפילו ר"י דמיקל היינו בתלוי'. הא ר' יהושיע בתלוי' לא התיר כ"א גרמא. ומשני בדוחק. ותנא גרמא וה"ה בידים. והיינו משום דאזיל לשיטתו שביאר על חביות שנולד ספק טומאה דהיינו תלוי' דאורייתא. משא"כ לשיטת התוס' מעיקרא לק"מ דדוקא בחביות דהוא תלוי' דרבנן לא התיר כ"א גרמא. משא"כ בתלוי' דאורייתא מתיר בידים וק"ל:

שם ברש"י ד"ה אמר ר' ירמי' בסופו. ורבינא וכו' ומה מדבריהן מדברי ר"א ור"י. עיין במהרש"א ועם פירושו עדיין קשה מי דחקו לרש"י דלא מפרש לדברי' כדס"ד דגמ' לעיל בולד הטומאה מדבריהן ע"י כלי שנטמא במשקין כדפי' לעיל ור"י דאמר אינה מדה נמי כדפרשו תוס' לשיטתו לעיל ד"ה ולד משים דאיסור מטומאה לא ילפינן. אבל הברור דלעיל אכתי לא ידעו מן מימרא דר' יוחנן דר"י מודה שפיר הי' ס"ד דר"י דאמר אינה מדה היינו דאיסור מטומאה לא ילפינן, משא"כ עתה לא מסתביר לרש"י ז"ל דיחלוק שום אמורא על מימרא דר' יוחנן. ואי לעיל בולד ולד דדברי' איירי ומדברי' מדר"י בר חנינא. קשיא אי הכי מה אינה מדה לכך הוכרח לפרש דלעיל איירי בולד ולד דאורייתא וכפי' מהרש"א ומדברי' מדברי ר"א ור"י וב"ז אעפ"כ אף ר' יוסי מודה דכ"ע סברי ילפינן איסור מטומאה וילפינן ז' מטבול יום דר"ע. וזה היפוך דברי תוס' ד"ה נימא. ורש"י ז"ל לשיטתי' אזיל וק"ל:

דף טז:

תוס' ד"ה מדרבנן. הו"מ לאוקמי כו'. ר"ל דהא בל"ז איכא תנאי דפליגי בהדיא ע"א דהיינו ר"מ עם כל בני מחלוקתו גבי ספק משקין דסברתו טומאת עצמם יש להם. ולענ"ד מ"מ יש לומר דהוכרח הגמ' לשנויי הכי. דהא איתא דף י"ז ע"ב בתוס' ד"ה אבל דם לא דסברו בהדיא דמה שאינו מכשיר מכ"ש דאינו מתטמא. וכן כתב להדיא הרמב"ם פ"א מהל' פסולי מוקדשין. ע"ש בלח"מ שביאר דמש"ה ההלכתא לר"פ לא צריך כ"א למים. ונראה לענ"ד שיצא להם זה מלשון ר"י בר חנינא דף י"ו ע"א. משקין בי מטבחיא לא דיין שהן דכן אלא שאין מכשירין. מבואר דיותר עומד משקה להכשיר מלהתטמא. א"כ כ"ש מה דאימעט מהכשר דאימעט נמי מטומאה. וזה דלא כבה"ז דף ל"ד שביאר הרמב"ם לקח דינו מפ"י דטומאת אוכלים. וזה אינו ראי' גמורה להמעיין שם. ואף הראב"ד ששם השיגו פה לא השיגו נחזור לענינינו עכ"פ מדברי תוס' ורמב"ם נלמד דלר' יוחנן דם קדשים אינו מקבל טומאה ד"ת. וא"כ ע"כ התם שהקשה הגמ' מן הברייתא לא על רב לחוד סובבת כ"א על ר"י נמי. וכן מבואר בכ"מ פ' הנ"ל שהביא קושי' אלו על דינא דר' יוחנן וא"כ מה הוי מצי הגמ' לתרוצו דאתי כמ"ד טומאת עצמן יש להן. הא מ"מ הוי קשה לר' יוחנן מדם. דכיון דאמר אינו מכשיר נמי אינו מקבל טומאה. וק"ל:

דף יט.

תוס' ד"ה שאין טומאת וכו'. תימא לר"י. הברור שתמי' אינה כ"א לתירוץ ר"י בר אבין שלא נגעו הידים כ"א במחט ראשון. משא"כ לתי' רב יהודא א"ר דאיירי במחט טמא מת אלא שהי' ספק אם נגעו הידים פשיטא דשפיר מוכח שאין טומאת הידים במקדש. דאל"כ ניהו דהכהן טהור מטומאת גופו ומטעם ספק טימאה בר"ה. מ"מ הא הידים מדמסופק אם נגעו בהמחט פשיטא שאינם בחזקת משומר ולא גרעו מסתם ידים. דהא ע"כ היסח הדעת הי' בהם וזה ג"כ ברור שמה שמסקו תוס' וכתבו ואי משום דאמר בפ' בתרא דחגיגה כל הפוסל וכו' דברים אלו לא שייכים כ"א נמי לתירוץ ר"י בר אבין. דהידים נגעו במחט ראשון משא"כ לתירוץ ר"י א"ר פשיטא שאין ענין לזה. דהא הגזירה דחגיגה לא נאמרה כ"א על ודאי נגע ולא על הספק. וא"כ יש להקשות מה מקשו תוס' על תירוצם א"כ מה פריך תרווייהו בו ביום גזרו. ומה קושי' דלמא ההוא שקלא וטריא אזיל לתירוץ ר"י אמר רב דלדידי' ע"כ על טומאת סתם ידים קאי ולא על ידים דחגיגה וכנ"ל. ושפיר מקשה הגמ' אליבי' תרווייהו אבל לתירוץ ר"י בר אבין אה"נ דקאי ר"ע על ידים דחגיגה. ובאמת ל"ק אליבי' ויש ליישב דהתוס' לשיטתיי' דעמוד ב' ד"ה אין כלי מטמא כלי כתבו ולית לי' וכו' א"כ מוכח מלישנא דרבא דבא לתירץ (לתי') ר"י בר אבין. ואהא שפיר הקשו והוכרחו לבא לתירוצם וק"ל:

דף כ:

בסופו אמרו לו אין הכרעה שלישית מכרעת. עיין פרש"י ותוס'. ולפ"ר בלי שום עיון בספר. קשיא לי על התוס' דהא פרש"י מוכרח בדף ל"ג ע"ב דכולהו אמוראי סברי דחיישינן לתקלה. ואלו לפי' תוס' וכי כב"ש סברו ודלא כב"ה:

דף כא:

לא צריכא לשעות דרבנן. דאמר רב גידל. הא דהוצרך הגמ' לאשמעינן דאיירי בשעות דרבנן וגם לאתויי ראי' מרב גידל. דהא לפום רהיטא עכ"פ נשמע זה מדיוקא דרישא דאפילו בשעות דרבנן נמי אסור בהנאה. וממילא מוכח דעבר זמנו קאי על זמן אכילתו ולמה לי דרב גידל. ונראה לענ"ד דהכי פירושו. דאשמעונין הגמ' דלא תימא מדכפל ותנא עבר זמנו וזה כבר נשמע מדיוקא דרישא ותרצה לומר משום זה דעבר זמנו על שטות דאורייתא קאי ומשמעיני דחילוק יש בין שעות דאורייתא לדרבנן. דאי בדרבנן נהי דאסור בהנאה מדרבנן היינו לחומרא אבל לא לקולא וחוששין לקדושין. משא"כ

עבר זמנו דהיינו שעות דאורייתא אסור בהנאה ד"ת ואין חוששין לקדושין ולכך קאמרי' הגמ' ל"צ דאף מה דקתני עבר זמנו אסור בהנאה בשעות דרבנן איירי והכפל באמת בא להורות דאלו מדיוקא דרישא ה"א אך לחומרא ולא לקולא לענין דאין חוששין. ואשמעינן דאסור בהנאה גמור ואפילו לקולא. והראי' דאמר רב גידל ומיותר בדברי' אלה דלא צריכן לומר דדרך התנא בכמה מקומות לכפול את דבריו בחנם כמו שכתבו תוס' ז"ל. וק"ל:

תוס' ד"ה בהדי דקשריף. לענ"ד מה שפירשו התוס' דבור זה אינו כ"א ליישב שטת ר"ת דמה דאמר ר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה היינו דוקא אחר ו' והקשה להם כיון דאז אסור בהנאה ד"ת האיך ס"ד דבשעת ביעורו יהא מותר בהנאה ולכך פירשו משום דבגחלתן [ועיין דף כ"ב ע"ב ד"ה מנין שלא. ועיין ספר פ"י שם וצ"ע גם הקושי' וא"ת דלשם נמי צ"ע מדחזינן גבי חמץ דאסור משמע משום דילפינן מערלה וא"כ פשיטא דצריך גבי' תרומה קרא להיתר. ודוק כי איני כותב כ"א לזכרון ולפום רהיטא] דהוי אפר' ס"ד דשרי וקמ"ל המתני' דאסור מדרבנן. וכדפי' דף ה' הנ"ל והיינו דרבנן גזרו אטו שמא יהנה באבוקה כנגדו דעדיין אינו אפר. ובאמת לדברי' כל הבבא ולא יסיק קאי על שעות דאורייתא. וגם באמת לשון הגמ' בהרי דקשרף ליתהני מיני' דחוק לפי' התוס' דמשמע אדרבא תיכף בשעת הביעור יתהני. משא"כ לפרש"י דמצות שריפה אינה כ"א בשעות דרבנן הפי' גמרא בפשיט כיון דאז האיסור הנאה דרבנן ומשום טעות אטו שעות דאורייתא. ה"א דדוקא על שאר הנאות גזרו. אבל על הנאה דבשעת ביעור לא גזרו. וקמ"ל דאף עלי' גזרו וק"ל. והפ"י כתב פה דברים. ובמחילת כבודו לא ידענא מה בעי בהו. ואין להקשות לפירושי הנ"ל דהכפל במתני' בא להורות דעבר זמנו אין חוששין לקדושין. א"כ האיך ס"ד דבשעת ביעורו יהנה א"כ אמאי אינה מקודשת. י"ל דאיירי באינו שוה פרוטה ע"י הנאה זו ועיין תוס' דף כ"ט ד"ה אין פודין. ותו דלס"ד זה ה"א באמת מה דקתני עבר זמנו קאי על שעות דאורייתא וכנ"ל. ודוק:

שם **כדרך** שפרט בנבילה. והיינו מדאצטרך. יש לתת לב, לעיין דהא בע"ז דף ס"ז ():

דף כג:

ותנן מערבין לנזיר ביין. עיין רש"י ותוס'. ומהרש"א כתב דדברי רש"י לא נאמרין כי אם לסומכוס. והמעיין בעירובין דף ל' ע"ב יראה דלא מוכח הכי כ"א לשון הגמ' משמע דסומכוס הוא דסבר כרבנן הא ת"ק כרבי ס"ל. וי"ל הטעם מכח מגו כפירש"י. ואולם בתוס' שם בתוס' בד"ה ולפרוש מוכח מתני' דאבל לא בטבל. דטעם זה דמגו אינו מספיק.

כ"א עכ"פ בהצטרף דחזי לאחרינא. אבל יותר מזה מוכח בעירובין דף כ"ח ע"א דאף ת"ק כרבנן ס"ל ואף הטעם משום דחזי לאחרינא ע"ש ודוק. וצ"ע על רש"י ז"ל:

דף כג:

תוס' ד"ה מאי בינייהו וכו'. א"כ כרת נמי ליחייב. לדברי בעל המאור ריש א"ע שכתב דהפסוק כי כל אוכל חמץ נכתב כולו אך למעט עירובו ונוקשה מכרת. מתורץ קושי' זו ואף קושייתם דף מ"ג ד"ה ההוא כל ע"ש וק"ל:

שם ר"ע אומר שיכול כו' עיין ספר פ"י. ודרך הראשון שכתב. לענ"ד כולו טעות מעיקרא. דאטו הכא מצריך קרא יותר לבהמות קדשים מבהמות חולין. הא פשיטא דלא איירי קרא כ"א בסתם חלב נבילה וטריפה חולין. ולא הוצרך קרא כ"א לטהר לצורך מלאכת קדשים. וגם דבריו הראשונים בלא זה טעות דמוכח. דכתב אין אוכל מטמא אוכל על נבילה שהוא אב. וזה אינו נאמר כ"א על אוכל ראשון והכי מוכח מקרא דשרץ שהוא נמי אוכל ואעפ"כ מטמא אוכל אשר יפול עליו. וכן מבואר בהרמב"ם להמעיין היטב. ואולם מ"ש לבסוף דיותר מסתביר לי' שטהור לאו דוקא ע"ש. לפום רהיטא כתבתי בצדו. שזה ודאי נכון. וכעת ראיתי שגם זה אינו. דא"כ ודאי קשי' לר"ע לכל למה לי. דהא אי הוי כתיב יעשה למלאכה. נמי ידעינן דלטהרה אתמא קרא דאלו להיתר הנאה ל"צ לדידי'. ולחולין לטהרה הא לא נ"מ. כדכתב הפ"י. אבל האמת הברור דאף דרש"י ז"ל פירש לר"ע צריך קרא להוציאו מכלל טומאת בשר. דמשמע הא אי לאו קרא הייתי אומר דהוא בכלל בשר. מ"מ אי הי' כתיב למלאכה הייתי אומר בע"כ מדלא צריך כ"א לטומאה ולטהרה דלהנאה ל"צ. הייתי אומר דיינו שגזרה תורה טהרה עליו לעניני חולין דקילי לכמה ענינים. וגם אפשר מדכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא. הייתי אומר דבכל מסתמא על חלב נבילה נמי נאמר. לכך כתיב לכל לרבות דאפילו למלאכת קדשים טהור. וזה ברור. (וכן מוכח מפי' מהרש"ל בדברי תוס' ע"ב ד"ה וזה ע"ש):

דף כד:

אמר ר"א אר"י כל איסורן שבתורה וכו'. א"ד אמר ר"א וכו'. עיין בהרמב"ם פ"ח מהל' מ"א ובהה"מ שם. ובהרמב"ם פ"ה מהל' יסודי תורה ובמ"ל שם. והיוצא מבין שניהם דלהרמב"ם אין לוקין על שום הנאה במידי דקיים וראוי לאכילה. משום דלא נהנה בעיקר הנאתו דהיינו אכילה. וזה משום דרחמנא אפקי' לאיסורו בלשון אכילה כמבואר בסוגי'. ולא כו פרש"י ותוס'. כמבואר במ"ל הנ"ל עיין שם. ולענ"ד יש לתמוה על הרמב"ם מסוגי'

קדושין נ"ו ע"ב. דמקשה הגמ' דלמא לא יאכל הנאמר בשור הנסקל איירי דוקא לאחר שנסקל. ואיצטרך לאסור בהנאה. ומשני דא"כ ליכתוב לא יהנה. ובשלמא לשיטת רש"י ותוס' ל"ק. דדלמא מש"ה אפקי' לאיסור דהנאה בלשון אכילה כדי להורות דאין לוקין בהניח חלב על שור הנסקל על גבי מכתו וכדר' אבוהו דהכא. דזה אינו דאפילו הוי כתב לא יהנה לא הי' במשמע מלקות כ"א דרך הנאתו דהיינו הדלקה או משיחת עורות משא"כ שלא כדרך הנאתו דהיינו בהניח על גבי מכתו משא"כ לשיטת הרמב"ם ודאי קשיא. דהא לדידי' אין חילוק ועל כל הנאות אין לוקין מדאפקי' בלשון אכילה. א"כ פשיטא דאלו נאמר לא יהנה. דהיינו לוקין על הנאת כדרכה והדרי קושי' הגמ' לדוכתי'. וע"כ לומר [והמ"ל שם נסתפק בזה ומזה מוכח באין ספק]. דלישנא קמא דר' אבוהו דהכא פליג על לישנא דא"ד. והרמב"ם פוסק כלישנא בתרא. והלישנא בתרא דהכא סובר התירוץ א"נ שבמס' קדושין. ותי' א' דשם אזיל כלישנא קמא דהכא. אך דא"כ ק"ק דמהראוי שיפסיק כלישנא קמא כיון דסתמא דגמ' דבקדושין אזלה אליבי' וק"ל. ובמה שתרצתי דברי הרמב"ם. יש ליישב מה דקשי' בסוגיא זו בקדושין וב"ק במה שנאמר שם דנקי אתי להנאת עורו. דס"ד את בשרו כתוב בשרו אין עורו לא. ומקשו תוס' בפסחים דלא ליכתוב בשרו ולא ליבעי עורו. ומשני דבשרו איצטרך להורות דאיירי לאחר שנגמר דינא דאע"ג דעבדי' כעין בשר וקשה הא בלא זה כבר הוכיח הגמ' בתי' ראשון דלא יאכל ע"כ להיכי שנגמר דינו אתיא. דאל"ה ליכתוב לא יהנה. משא"כ לשיטת הרמב"ם הנ"ל שפיר. דההוא תירוצא קמא לא נאמר כ"א ללישנא קמא דפסחים. משא"כ ללישנא בתרא דהלכתא כותי' לאו כלום הוא ואיצטרכינן לתירוץ א"נ. שפיר אצטרך בשרו ואיצטריך נקי להנאת עירו וק"ל:

דף כה.

תוס' ד"ה מה לכלאי הכרם. תימא לרשב"א וכו' ואני תמה על תמיהתם. דהא האי דקא מותיב מסיק הגמ' דסבר דלהכי גמר מנבילה וכו'. וכבר הקשו התוס' לעיל ד"ה אמרת ק"ו. דהיכי אתי ק"ו ומפיק מג"ש וכ"ש מה מצינו דלא מצי מפיק. ותירוץ התוס' דלהתם ודאי דלא שייך הכא. דהא אפילו בשר קדשים שיצא חוץ למחיצתם נמי אין לוקין עלי' שלא כדרך אכילתם. דהא מלא תאכלו נפקא ועיין תוס' דף כ"ו ד"ה שאני היכל ודוק. כי צ"ע:

דף כו.

שאני היכל דלתוכו עשוי ופרש"י והוי שלא כדרך הנאתו. ובפרש"י י"ל משום דהוי שלא כדרך הנאתן ולא אפשר הוי דומיא דחולה שאין בו סכנה דשרי לכ"ע אפילו מכוין. אך קושי' תוס' לפי זה ד"ה שאני מרא דאסור לישב תחת אשירה לא אזלה. דמה"ת לישתרי התם. ומשמע מדברי' דס"ל שלא כדרך הנאתן אפילו איסורא דרבנן לא הוי וכן משמע מדברי' בקדושין וכבר עמד עליהם המ"ל בפ"ה מהלכות יסודי תורה ע"ש. וחוץ מדבריו קשיא לי דהאיך אפשר לומר כן. א"כ היכי קתני במתני' ולא יסיק בו תנור. אטו חמץ עיקר הנאתו להסקה עומד. הא מסתמא עיקרו לאכילה. והאמת דאפילו לדידן דקי"ל שעכ"פ מדרבנן אסיר כמבואר בהרא"ש. מדאמר אין לוקין ש"מ הא איסורא איכא. עכ"פ קשה על קושית הגמ' מה מקשה פשיטא. הא עד כאן לא שמעינן ממתני' דשלא כדרך הנאתן יהא אסור ובשלמא לשיטת הרמב"ם שהבאתי לעיל דס"ל דכל מידי דמיכל כל הנאות חוץ מאכילה שוים ואין לוקין עליהם ואפילו על מכירה. א"כ י"ל דשפיר מקשה הגמ' ולא יסיק פשיטא דכיון דתנא ואסור בהנאתו שוב כל הנאות שוים דרך הנאה ולא דרך הנאה. משא"כ לשיטת רש"י ותוס' הנ"ל. וכמו כן להדרך השני שרוצה ללמוד בהרמב"ם דאף איהו מחלק בין הנאה דדרכה בכך הוי א"ד כמו חצי שעיר ושלא כדרך הנאתו לא הוי כ"א איסורי דרבנן. ודאי קשיא מה מקשה הגמ' פשיטא. וצ"ע כי לענ"ד חמץ אפילו במי שאינו רוצה לאוכלו אין הנאתו עומדת להסקה כ"א עיקר הנאתו במכירה לאחר לאוכלו או להאכיל לבהמה. ובע"כ צ"ל ולדחוק דבימי' או בהשתנות המדינות הי' הנאת חמץ מוכן להסקה ודרכו בכך ודוק. [אבל עיין בתוס' דף ע"ח ע"ב ד"ה ר"ש מבואר בדבריהם דהסקה חשוב שלא כדרך הנאתו:

דף כו:

אי קשיא והא מעל המסיק. יש להקשות הא מעילה לא הוי כ"א בנהנה שוה פרוטה. והרי עצים אין הנאתן וביעורן שוה כמבואר בתוס'. ובלא זה כשמסיקם ואינו אופה בהן. הרי עדיין לא נהנה והוא פוגם ולא נהנה שאינו חייב קרבן מעילה ובמה יצאו לחולין. אבל עיין מס' ב"ק דף כ' ברש"י ד"ה והוא מבואר מדבריו ומדברי התוס' דלשם דהיכי שמשנה שאינו חוזר לכ"ע מעל אע"פ שלא נהנה ופשיטא דהבערה היה שינוי גמור ושפיר מקשה. וכן מוכח התם מדברי התוס' ד"ה נתנה. דבהוציאו מרשות חבירו בכונה ר"ל כונת גזילה אבל כונת הוקדש לא נמי מעל אע"פ שלא נהנה. והכי איתא בתוס' פ' ג"ה דף צ"א ד"ה במאן. והכי מבוארים דבריהם במס' חגיגה דף י'. וכן כתב

המ"ל באריכות דבריו בשמם. ומה שהניח המ"ל שם דברי התוס' דחגיגה בצ"ע. לענ"ד היינו משום דלשונם שם משמע דאפילו בכונת הוקדש דהיינו מזיד דמעל. וזה ודאי אינו אליבא דר' יהודא. כמבואר הכא בדברי' שכתבו שהי' יכול לתרץ במזיד. ש"מ דבמזיד אפילו בשינה לא שייך מעילה וה"ה בהוצאה מרשות לרשות לדיניהם שוים ודוק. ולפי הנ"ל קשה לי מאוד דברי התוס' דבמס' מכות דף כ"א ד"ה אלא שתירצו דלא חשוב כ"א לאו דשייך בפחות משוה פרוטה. וקשה ממ"נ אי ס"ל דבמזיד אפילו בששינה בו שאינו חוזר נמי לא מחייב מלקות כ"א בנהנה שוה פרוטה. אף דלפום רהיטא הדבר קשה לאומרו שיהא דין מזיד לענין מלקות מדין שוגג לענין קרבן. אעפ"כ אפשר דהא בלא זה בעניותינו אין אנו יודעים טעם נכון לדין מעילה דוקא בשוה פרוטה כמבואר בדברי התוס' מס' זו דף ל"ג ד"ה אף. וגם המ"ל ריש ה' מעילה חקר בזה לשיטת הרמב"ם ע"ש. אך לו יהי' כן קשה בפשיטות הוי להו לשנויי כקושייתי הנ"ל. דהאיך אפשר ללקותו משום הזיד במעילה. הא בשעת ביעורו לא נהנה וכנ"ל. ואם נפרך לומר דס"ל דבשינה אף במזיד חייב בלא שוה פרוטה וכדין שוגג. א"כ לא משני מידי. דהא באופן זה שמעל בשינה אפילו בלא נהנה כלל איתא. ובתירוצם משמע דמש"ה לא תני מלקות זם משום דלא הוי כ"א בנהנה שוה פרוטה. והי' צריך להתנות אם נהנה שוה פרוטה ולכן לא חשיב לי' ודוק כי צ"ע לפום רהיטא. וגם ברמב"ם ה"מ צ"ע. כי בפ"ו ה"ח כשהעתיק הדין של נטל קורה. נראה שאינו מפרש כפרש"י שהחילוק הוא בין קבעה בבנין דהוי שנוי ולא בעי נהנה ובין הניחו ע"פ ארובה דלא הוי שינוי אלא בין שהקביעות בבנין הוא הנאה הנכרת ומיד בשעת הקביעות חשיב נהנה משא"כ הניח ע"פ ארובה לא מחשב הנאה עד שידור תחתיו. וא"כ הדרה קושיתי הנ"ל לדוכתה. דמה מקשה דמעל המסיק הא לא נהנה. ואפשר לומר דסובר נמי הדין דבשנוי גמור שאינו חוזר לא בעי נהנה. אלא דמשום קושית התוס' דקביעות בבנין הוי שנוי החוזר הוצרך לבא לפירושו. ובמה שהקשיתי לעיל בדברי התוס' מכות ראיתי שאין כ"כ קושי' אלא שמוכרחים אנו לומר דס"ל דבמזיד אין חילוק ואפילו בשינה צריך הנאת שוה פרוטה. וקושייתם אזלו כיון דבמזיד אינו יוצאה לחולין א"כ כשמבשל אח"כ בעצי הקדש ליחייב משום הזיד במעילה בשעת בישול שאז הוא נהנה מן ההקדש במזיד ולוקה אם נהנה שוה פרוטה ושפיר משני. אבל ודאי אם סוברים דבששינה במזיד לוקה בלא הנאה פשיטא דלא משני מידי דהא אז אפשר לחייבי' על ההבערה טרם הבישול בלי שום הנאה ודוק. ואולם היותר מסתביר לדעתי דודאי נמי סוברים דדין מזיד שום לשוגג ומחויב מלקות בששינה אפילו בלא הנאה שוה פרוטה ובאמת קושייתם היתה דללקי משום הזיד במעילה על ההבערה אלא

דמסתבר להו דבין בשוגג בין במזיד נהי דהיכי ששינה לא בעי הנאה מ"מ במה שמעל צריך להיות שוה פרוטה וזה ודאי מסתביר דהאיך אפשר דאם מעל ושינה לא יהי' שעור וגבול למעילתו וניחייב אכל שהוא. וזה לענ"ד אפשר לומר דטעמייהו דרבנן דבעי שוה פרוטה להנאת מעילה. כיון דנא אפשר לאוקי' בכזית. ודוק במ"ל הנ"ל. וה"ה בששינה נהי דבלתי הנאתו מיחשב מועל. מ"מ לא מחייב כ"א בשהדבר ששינה שוה פרוטה. וא"כ שפיר משני. והכי מדויק לשונם. ובזה מיושב נמי דמשני דלא חשוב אלא מה דאיתנהו בפחות וכו' ולא משני בפשוט דהכא בשבישל בב"ח לא הוי הנאה שוה פרוטה כיון שבישל בו דבר האסור בהנאה. ואף שכתבו תוס' ביצה דחשוב צורך קצת לענין מתוך הואיל והוא בישלו אדעתי' דלאכלו. מ"מ הנאה שוה פרוטה ודאי דלא הוי. א"ו דבאמת מש"ה לא הוי קושייתם כלל מן הבישול כיון דאז שוב לא שינה ובעי הנאה שוה פרוטה וזה לא נחשוב כ"א על ההבערה הוא דהוי קושייתם וכנ"ל דאז ששינה מחייב בלתי הנאה. וע"ז משני דמ"מ לא איתנהו בפחות משוה פרוטה וכנ"ל. ודוק היטב:

דף כח.

תוס' ד"ה מחמת דבר אחר מנין. לכאורה משמעות חילוקם בתירוצם. דיש חילוק בין עיסה שנילוש ביין. דזה לא הוי כ"א נוקשה. משא"כ בשכל העיסה נילוש אך במים אלא שנתחמץ ע"י דבר שהוא מי פירות. זה חמץ גמור הוא. וז"א דהא בהדיא איתא במנחות דף נ"ג דבנתחמץ בתפוחים לא הוי אלא נוקשה. וגם אין לחלק במינם דלאו כל מינם שוים כמו שהבין הפ"י דף ל"ה ע"ב. ע"ש במ"ש באמצע דבור התוס' ד"ה מי פירות. בציון וקשה לרשב"א, כי חלילה להענות על הדעת פי' זה בדברי'. והעיקר כמו שביארו התוס' דאיירי בנתחמץ בשמרי יין שמייבשין אותן בתנור תחילה דכיון דנעשה יבש וכלה ניהן לחלוחית היין שפיר לא הוי כלל מי פירות וזה ברור:

שוב ראיתי שאפשר אף הפ"י ז"ל ירד לפרש הכי דברי התוס' דמטעם שהשמרים יבשים לא הוי מי פירות ואעפ"כ הוקשה לו דא"כ אף י"ל דאיכא מיני אחרינא. אבל עם כ"ז לא ידענא כלל מה הוקשה מחומץ האדומי דהא חומץ האדומי אלולא נשרו מקודם במים פשיטא דהוי ממש עיסה שנלוש ביין ואם יש תערובת יין ומים ומשימים בהם שעורים יבשים היינו ממש עיסה שנלושה ביין ומים שמפרש ר"ת דלא הוי כ"א נוקשה ולא גמור. ולכן הוצרכו לומר ששורין אותם תחילה במים. אבל הברור שהתוס' סוברים דבמינים לחים אין לחלק והכל בכלל מי פירות. ולכן פר"ת דאפילו ביצים שנסתפקו בהו רש"י ז"ל דחשיבו מי פירות. אבל שמרים שנתייבשו דשוב הדבר גוש של השמרים פשיטא

דלא הוי בכלל מי פירות והיינו מחמת דבר אחר. והכי מבואר להדיא לחלק בהגה"ה רא"ש פרק אין מעמידין דף ל"ד שרבינו אפרים התיר מכח זה עיסה שנתחמץ בשמרי יין אפילו לחים משום דע"כ החמוץ אינו גורם היין שבתוך השמרים. דהא מי פירות נינהו כ"א השמרים והם לא הוי כלל תוך האיסור. ואמת שבהרא"ש וטור לא ניכר היתר זה כלל בשמו. והיינו משום דסוברים דלא התיר כ"א ביבשים משא"כ בלחים אף גופם אסורים. אבל בזה ברור דעת התוס' דהכא מסכימים לדעתו שגוף השמרים שנתייבשו מאחר שכלה הלחות שבהם שהוא מי פירות. שוב לא הוי מי פירות עם מים שאינו אלא חמץ נוקשה כ"א חמץ גמור שהוא בכרת. ומה מאוד יש לתמוה על הח"י בסי' תמ"ב שהביא דברי הגה"ה הנ"ל. ודחה אותם בשתי ידים. ומטעם דלעולם גורם היין החימוץ. ומה שמפ' אין מחמיצין ביין בלא מים אבל עיסה שיש בו מים אדרבא הם ממהרין להחמיץ. ומכח זה משמעות לשונו שם ששופט דכל שמרים ואפילו נתייבשו אם חימצו בהן נמי מי פירות נקראו. ולא הוי כ"א נוקשה. וזה ודאי אינו כמבואר הכא בתוס'. וגם מה שדחה דברי ר"א לענ"ד נמי אינו. דהר"א הכי דן כיון שלא נרגש טעם היין בעיסה אין לאסור העיסה. ואי משום דבר המעמיד. ע"ז דן דהא עיקר המעמיד ומחמיץ אינו אלא מכח השמרים עצמם דהיתר הם לדעתו דאי מכח היין שבהם. הא קיי"ל דמי פירות אין מחמיץ דניהו דעם מים ממהרים להחמיץ היינו נוקשה דהוא חמץ גרוע. וכיון דחזינן דהעיסה זו שמחמצים בשמרים לחים והוא טוב ע"כ עיקר חמוצו בא מכח גוש השמרים והיין או הקיוהה שבהן בטל במיעוטו עד שמכח זה לא הוי העיסה נוקשה. ונמצא דעיקר המעמיד מגוף השמרים דהתירא לדעתו אתיא ושרי. ודוק כי לענ"ד צ"ע על הח"י שלא הרגיש בדברי תוס' דהכא:

דף לא.

ברש"י ד"ה דינא הוא. דקרקע של יתומים הוא דאמרינן וכו'. משום דמחיים חל שעבודו עליהם אבל על מעות שלא הי' בעין לא חייל שעבודו מחיים עליהן וכשהן בעין אין כאן לוה. וצ"ע לשון זה דמשמע הא מטלטלין שהניח בעין שפיר משתעבדו. וזה ליתא דכל מטלטלי דיתמי לא משתעבדי. ואין בידי ליישב אלא ע"צ הדוחק דאזיל בשיטת הרשב"א שבש"ך ח"מ סי' ס"ו ס"ק ק"ה דשטרות אפילו ע"י שעבוד אג"ק נמי לא משתעבדי ור"ל זה ההבדל דאלו מטלטלין בעינם עכ"פ נשתעבדו באגב משא"כ שט"ח מפני שהמעות אינו בעינו. ועדיין צ"ע:

דף לג.

תוס' ד"ה תתן לו. באמצע הדבור. ולכך משמע לי' וכו' דאיסור הנאה מתתן נפקא. יש להקשות הא התוס' סוכה ל"ה ע"א כתבו ד"ה לפי שאין בו היתר אכילה. דבכ"מ דאפשר למדרש לכל דרכי הנאתן דרשינן וא"כ ה"ה לו דרשינן כן ומה צריך להם לומר ולכך משמע לי' ויש ליישב דהכא באמת בלא דבריהם ניחא. אלא שבמס' שבת כ"א ע"ב שם מוכרחים לבא לדברי' דהכא מכח קושייתם שם ד"ה תתן וק"ל:

שם בגמרא ר"ה ברי' דר"י אמר ראשית ששירי' ניכרים יש להקשות תינח במפריש חמץ מיני' ובי'. משא"כ במפריש מן החמץ על המצה הרי שירי' ניכרים וליהוי תרומה. דהא לר"י הגלילי דין חמץ ותרומה טמאה שוין. ותו יש להקשות איפכא כשמפריש מצה על חמץ נמי לא ליהוי תרומה יען אין שירי' ניכרין. ויש ליישב דודאי לא דרשינן מראשית דבעינן ששירי' ניכרין אלא כדמשמע מלשון רש"י ז"ל דמראשית ילפינן דתרומה דאיירי בה התורה לאו היינו חמץ משום דסתם מפריש מיני' ובי' לא הוי שירי' ניכרין וממילא כ"ש במפריש חמץ על מצה אף דהוי שירי' ניכרים לא הוי תרומה משא"כ מצה על חמץ אף דלא הוי שירי' ניכרים מ"מ הוי תרומה דהא מסתביר הכי דהוי תורם מן היפה על הרעה. ודוק:

דף לג.

בגמ' דאי לא תימא הכי הא דתני' תרומה וכו' יש להקשות ומה קושי' דילמא איירי בתרומה תותין שנטמאו אחר שנתרמו שאז מודה ר"י שמשום מעלה אמרינן מבלע בליעי כדאוקי ר' יוסף דף ל"ד ע"ב. וצריכנא לומר דההוא שקלא וטריא רב חסדא לא סבר כמו שרבא נמי דמשני משום תקלה לשיטתי' אזיל דאמר לקמן דקדושת פה נמי עבדו מעלה בקדשים. וא"כ ר' יוחנן לא איירי כ"א בקדשים ולא בתרומה וכדר' ירמי' ע"כ נמי לא ס"ל דיליף מעלה לתרומה מקדשים ושפיר הקשו. וק"ל:

דף לד.

וכ"ת גדולי גידולין וכו'. הא נמי תנינא הטבל גדוליו מותרין וכו'. לפום רהיטא יש לתמו' הא מבואר בהרמב"ם פ"ה מהל' נדרים הלכה ט"ו בלשון זה ולמה לא יבטל () אסור בגדוליו שרבו עליו שהרי הן דבר שיש לו מתירין. וכן הוא בסוגי' דנדרים דף כ"ט הביאו נמי הש"ך סי' קי"ו א"כ מה ראי' לתרומה ביד כהן שהוא דבר שאין לו מתירין לטבל שהוא דבר שיש לו מתירין. אך צ"ע שם בנדרים בהסוגי'. כי לפ"ר דין זה דגדולי גדולין

אסורים באכילת עראי עד שיעשר על הכל זה ודאי לא מטעם דשיל"מ אתינן עלי'. שהרי יש לו היזק המעשר מן הגדולי גדולים. לכן כמדומה לי שבתר העיון בהסוגי' תו לא יקשה מידי:

תוס' ד"ה למה לי עיבור צורה. וי"ל וכו'. תירוצם קצת דחוק בלשון הגמ' משמע דעל פסולי חטאת העוף קמיהדר מה הי' פסולו מעיקרא. ולענ"ד נראה לומר ע"פ דבריהם לא נמלט מהיסח הדעת דהכי אזלא קושית הגמ'. דלענ"ד בלא זה יש להקשות לר"ל דס"ל פסול הגוף הוי. מדוע קתני גבי דם ובעלים תעובר צורתן. דהיינו לינה. יסיחו דעתן מהן אף שעה א' ותהא דינו בשריפה מיד. וצריכנא לומר דדוקא בנטמא כבר אז רשאי להסיח דעתו ממנו. כיון שלענ"ד ההוא שמירה מהיסח הדעת אינה אלא דרבנן ובטמא לא גזרו. וזה דלא כפ"י. אלא כמשמעות רש"י ותוס'. אבל בדם ובעלים שהבשר עצמו טהור אסור להסיח דעתו ממנו. וא"כ שפיר מקשה הגמ' ההוא פסול הא ע"כ לא איירי בדם ובעלים. דא"כ האיך רשאי להשליכו בליל שיש בו ודאי היסת הדעת. ש"מ דאיירי בנפסלו כבר ע"י היסת הדעת ושפיר מקשה וק"ל:

דף לה.

איתיבי' המחהו וגמעו וכו' ע"ש. יש להקשות לפי האמת הא קים לן אין היקש למחצה: ומדוע לא נימא ההיקש נמי דלא ליחייב כרת על גמוע חמץ. ולא קשיא מידי דכבר איתא מס' חולין דף ע"ב דנפש לרבות את השותה. ואין להקשות א"כ מקשה הכא ת"ל דהתורה רבתה דז"א דהכי מקשה דאטו במלת נפש שותה כתיב לרבות אלא דרש"י ז"ל פי' התם דמרבינן כל דבר המשיב הנפש מן החמץ. ובכלל זה נמי שותה. וא"כ לס"ד דאף הנילוש במי פירות חמץ גמור הוא פשיטא דאיתא נמי לרבויי בכלל נפש שמשיב נפשו בחמץ ולאפוקי מהיקשא ושפיר מקשה אלא אי קשיא הא קשיא שם בחולין דעביד הגמ' צריכותא לחמץ ותיפוק לי' דבחמץ אי לא כתיב נפש ה"א כקושיתו אין היקש למחצה. ויהא פטור על גמיעת חמץ. ויש ליישב ודו"ק:

שם ע"ב אבל לא בטבל פשיטא. מקשין העולם הא מיד איתא ת"ר יכול וכו'. ומה פשיטא וכן בפ"י הרגיש בזה ונראה ליישב ע"פ קושית תוס' סוכה דף ל' ד"ה משום תימא בפ' כ"ש וכו'. ות"ל משום מצוה הב"ע:

והעולם מתרצים דהברייתא איירי בדל"ל אלא כזית מצומצם של טבל וה"א דאתי עשה דמצה ודוחה ל"ת דטבל כדאיתא בתוס' קדושין ל"ח ד"ה אקריב עומר. וגם יש לתרץ דלא שייך מהב"ע אלא במזיד. והברייתא משמיענו דאפילו בשוגג לא יצא. וכן משמע

בפי' פיסקא יוצאין בדמאי ע"ש ודו"ק. וא"כ י"ל דקושי' פשיטא מכח מצוה הב"ע. אך דקשה מנ"ל להקשות דלמא המתני' איירי נמי או בשוגג אי בדלית לי' אלא כזית טבל. אבל הנראה דלק"מ. דיש לבאר למאי דמסיק דטעמא דברייתא משום אין איסור חל על איסור ור"ש היא היינו אף דחמץ איסור כולל דמקודם פסח לא הי' אסור אלא בחתיכה זו של טבל ושאר חתיכות חמץ חולין מתוקנים הוי שרי אתא פסח נאסר אף בחתיכות אחרות. ואנן קי"ל איסור חל על איסור בכולל אך דר"ש לטעמי' דאפילו בכולל ל"ל. כדס"ל בנבילה ביה"כ דנמי כולל הוא וכדאיתא נמי יבמות פ' ד' אחים דר"ש כולל ליה אלא דבאיסור בבת אחת פליגי רבי ור"ח אליבי' ע"ש ודוק [וסוגיא זו דיבמות הי' בהעלם מלח"מ פ"י מחמץ ומצה. וגם שגג בזה דחמץ בטבל לא מקרי כולל ע"ש. כי באמת לק"מ על הרמב"ם דמ"ש דאין יוצאין בטבל לאו משום טעמא דההוא ברייתא אלא משום מהב"ע. וכדמוכח מסקנת הגמ' דאיירי סתמא דמתני' אפילו בטבל דרבנן. דודאי לא שייך א"א חל על איסור ושפיר פסק אפילו למאי דפסקינן איסור חל על איסור בכולל וחמץ שפיר הוא כולל לגבי טבל ודוק כי הדברים ברורים שכל דברי הלח"מ בענין זה שלא בעיון]:

ואיתא ביבמות הנ"ל דר"מ אית לי' איסור חל על איסור בכולל. וכותי' פסק הרמב"ם וא"כ שפיר הוכיח הגמ' דסתמא דמתני' ר"מ כידוע. ע"כ לא איירי באופן דאיירי הברייתא דא"כ קשה להאמת מ"ט דאין יוצאין בה הא ר"מ איסור כולל אית לי'. וחמץ הא הוא כולל. אע"כ דאיירי במזיד ובדאית לי' נמי היתר וטעמא הוא משום מצוה הב"ע וזה פשיטא. ואף דבפ"י ברכות כתב שלא נראה לומר דמשום מצוה הב"ע מקשה פשיטא אלא שהוא מדיוקא דרישא. לענ"ד לא נראה הכי דהא הדברים מוכרחים מקושיא דמחי הא לא חזי לי' ע"פ פי' הא"נ דרש"י. דאנו לפי' הא' שהקושי' משום דלא הוי איסור בל תאכל חמץ לבד. זה ליתא למסקנת הגמ' מידי בלבד כתיב. ואין איסור חל על איסור פשיטא דלא שייך בדמאי דמדרבנן ופי' א' צ"ע. והדברים מורים דפשיטא להגמ' האיסור מצוה בעבירה. הגם דיש לדחוק דמכח דתנן אבל לא בטבל קמקשה דמוכח טעמא דמצוה בעבירה מ"מ מדלא מקשה מ"ש טבל ומ"ש דמאי ומקשה סתמא הא לא חזו לי' ש"מ דפשיטא להגמ' טעם דמצוה בעבירה וק"ל. ודע שהדברים הכי יותר מסודרים. דמה דמקשו תוס' בסוכה לשטתיי' אזלי דשם דף נ"ו ביארו דמה דצריך טעם למצה של טבל היינו כשאכל כמה זיתים. דאלו בכזית מצומצם בלאו הכי אינו יוצא מטעם שותפין דומיא דאינו יוצא באתרוג של טבל ושפיר מקשו דהוי מצוה הב"ע ולא שייך דחיית עשה דהא הי' בידו להפריש ומקשו בממ"נ וק"ל. משא"כ לשיטת הרמב"ן שם בחידושי

רשב"א שאתרוג של טבל באמת כשר ופי' הפלוגתא דדמאי חוזר על התרומה מעשר טמא וע"ש. תו ודאי תירץ העולם שפיר וק"ל:

דף לו:

תוס' ד"ה פרט לחלוט עיין במהרש"א. וכל דבריו לענ"ד מרישא לסיפא תמוהים. קושייתו לאו קושיא מעיקרא. דהקשה דלא תירצו דהכא איירי בהרתיח ולבסוף הדביק. וזה פשוט דהיינו הך דתירצו התוס' א"נ הכא איירי בדאפי' בתנור דמ"ש מעשה אלפס שהרתיח ולבסוף הדביק. ומ"ש אפי' בתנור. ואי נימא כונתו לייתר הקושיא מהחולץ ולומר דבעשאו באילפס אפינו בהרתיח וכו' ניהו דלחם הוי לחם עוני לא הוי אבל באפוי בתנור אחר חלטה לחם עוני נמי הוי. ז"א דהרי ראינו שהתוס' גורסים בהחולץ או באילפס וא"כ מה ייתרו. ואפילו לגירסת הרי"ף דלא גרס או באלפס. מ"מ י"ל דלא נראה להו לחלק בהכי ולאוקים סתמא דברייתא פרט לחלוט דלא איירי כ"א דוקא בדהדר אפי' באילפס ע"י שהרתיח ולא בתנור. וזה נראה נמי כוונת ר"ת בתירוצו דמשנה הסברא מה שלפום רהיטא לא הי' מוכרח והי' לו לתרץ בפשוט. דההוא דלקמן דלא הוי לחם איירי בדלא הדר אפי' ובבלילתו רכה דלא הוי לחם ודהכא בבלילתו עבה ולא אפי' דלא מקרי לחם עוני אבל לחם היא. ודהחולץ בדהדר אפי' דאז מקרי לחם ואף לחם עוני בין בבלילתו עבה ובין בבלילתו רכה. ומי דחקו לומר דבבלילתו עבה אפי' הדר אפה לאו עוני מקרי. אלא ש"מ משום דמסתביר לו לאוקמי פרט לחלוט סתמא בין הדר אפי' ובין לא הדר אפי' ודו"ק. ותירץ המהרש"א מכ"ש שאין נו פי' שכתב כיון שע"י משקים נא פליגי ר"י ור"ל ה"ה במה דמודו תרווייהו דהיינו בהרתיח ולבסוף הדביק נמי דוקא שלא ע"י משקה וזה אמת לדינא אבל מ"ש דמש"ה לא פליג ר"י על ריב"ל משום דחלוט ברותחין כל צרכו הוי ע"י משקה דאפי' בהרתיח ולבסוף הדביק פטור וא"כ ע"כ ר"ל נמי לא אזיל על חלת המשרה וזה דלא כפרש"י שפי' להדיא דר"ל אכולהו. ומסתמא לפ"ז אף ר"י אכולהו קאי. וכן מוכח בפי' מהטור יו"ד סי' שכ"ט דאפילו בשלה במים תחלה לעיסתו רכה ואפאה אח"כ במחבת בלא שמן בהרתיח ולבסוף הדביק כתב דלכ"ע חייבת ולר"י אפילו בהדביק ולבסוף הרתיח. ופשיטא דלא עדיף חלוט כל צורכו ממבושל. ותו קשיא עליו קושית הפ"י דא"כ מה מקשה הגמ' על ר"י מן חכמים דאמרו על המעיסה והחליטה עשאן באילפס פטורים. עיין בדבריו ע"ב בדבריו () ציון תוס' ד"ה אמר לך בדבריו המתחילים ואף שראיתי למהרש"א שם הקשו קושיא זו עליו. אלא שגם דבריו מגומגים במה שמסיים התמיה על המהרש"א שלא הרגיש בלשון התוס'. ואיני יודע

מה שייכות ללשון התוס' אלא שהסוגיא קשה עליו. וגם תחלת המשך לשון הפ"י אינו עולה כהוגן ע"ש ודו"ק. ואולם הפשוט כדברי הפ"י שלא מקרי ע"י משקין כ"א בשמשים מים או שמן בעין תוך המחבת אבל מה שנבלע בעיסה מקודם בין ע"י חליטה או בישול ומשימו אח"כ תוך המחבת בזה פליגי ר"י ור"ל. וכ"ע מודים בהרתיח וכו' וכדברי הטור דלעיל וזה ברור:

עיין בהרא"ש אחר שהביא פי' רבינו האי דפי' דמה שממעט מלחם עוני פרט לחלוט היינו בשמן וחלוט שיוצאין בו היינו ברותחין אם חזר ואפאו. כתב עליו וגם לפ"ז צ"ל דהכא איירי בבלילתו עבה. ולפום רהיטא תמוה דדילמא לעולם אפי' בבלילתו רכה איירי ומה דאקרי לחם היינו משום דאיירי דחזר ואפאו. ולקמן דלא מקרי לחם היינו בדלא חזר ואפאה ואפילו נימא דלא מסתבר לי' שיהא ראוי לאכילה, ע"י חליטה זולת אפי' דבתר הכי. הלא מבואר שם פלוגתת ר"י ור"ל. דלר"ל איירי בשחזר ואפאו בהדביק ולבסוף הרתיח. ולר"י בשאפאן בחמה. וכן מבואר תירוץ זה בר"ן ע"ש ודו"ק וצריכנא לומר דלא מסתבר להרא"ש ז"ל סתימת לשון הברייתא פרט לחלוט בשדוקא חזר ואפאן וכדברי הר"ן אלא כמו שכתבתי לעיל נמי בשיטת ר"ת אלא פרט לחלוט איירי אף לא הדר אפי'. וע"ז שפיר קשיא לי' ת"ל דלא הוי לחם כלל ומשני דאיירי בבלילתו קשה וזה ברור לענ"ד. אלא שהפר"ח בסי' תנ"ד העתיק דברי הרא"ש בלשון רבינו האי, וגם הקשה דאם לפי' רבינו האי דאיירי בחלוט בשמן. מה אירי' חלוט אפי' נאפה נמי. ולכך משני דאף לפי' ר"ה איירי פרט לחלוט באמת בדהדר אפי'. ולענ"ד לשיטתו אף בתירוצו נא הועיל. דמ"מ קשיא דמה חידש בברייתא זו במה דקתני פרט לחלוט. מן הברייתא דף ל"ו דשם אמר ר"ע פרט לעיסה שנלושה ביין וכו'. ומדוע נמי תפיס לשון פרט לחלוט. הי' לו לומר פרט לעיסה שנילושה ביין. וגם להמבואר בהרא"ש שאיהו הוסיף לבאר הכי פי' ר"ה מוכח כנ"ל ודלא כוותי'. ועיקר קושייתו לענ"ד ל"ק. דעיקר החידוש לר"ה היינו דלא תימא דוקא בנילושה גוף העיסה ביין הוא דלא הוי לחם עוני. אבל אם תוך העיסה לא היי אלא מים כ"א שחלטו בשמן ה"א דשפיר ל"ע מקרי וממעט לי' נמי. ולכך נקיט פרט לחלוט וק"ל. תו כתב הפר"ח שם. ותדע דהא לר"ה אפינו בלילתו עבה כל שלא אפאו בתנור לא מקרי לחם. ולא ידענא כלל היכי רמיזא זה בדברי ר"ה. ומהרא"ש הנ"ל לפירושו מוכח איפכא וכנ"ל ואי משום שהטור כתב בשמו דאפי' בבלילתו עבה וחולטו ברותחין והדר אפי' יוצאין בו. ודאי לפי העתקת הפר"ח לשון ר"ה יש לדקדק מדמוקים להחולץ אפילו בבלילתו עבה. ואעפ"כ קאמר הגמ' כיון דהדר אפי' לאו לחם הוא. אבל באמת לשון זה לא נזכר כלל בדברי ר"ה. והטור הוא שכתב כן. כיון שמוכח

מדעתו עכ"פ דהחליטה ברותחין אין לה ענין ללחם עוני ממילא פשיטא דפליג על ר"ת בדינו וסובר דאפילו בלילתו עבה וחולטו והדר אפי' יוצאין בו. אבל מ"מ י"ל דלא איירי בהחולץ כ"א בבלילתו רכה דע"ז דייק כיון דהדר אפי' אבל בעבה באמת נמי יוצאין בו אפי' לא הדר אפי'. אלא משום דזה אינו יוצא אליבא דר"ה כ"א לפי' הרא"ש בדבריו. משא"כ לפי' הר"ן משמי' דרבינו אפרים דס"ל דזה נמי כוונת ר"ה. וא"כ י"ל דלא סבר כלל ר"ה כר"ת דבלילתו עבה אפילו לא הדר אפי' מקרי לחם. לכך לא העתיק הטור בשמו כ"א במה דודאי פליג עלי' דהיינו בחזר ואפאו. אלא אי קשיא הא קשיא על רבינו הטור דהא כ"ע מודים אפילו החולקים על ר"ת בדין בלילתן עבה מ"מ בלילתו עבה מתחלה על דעת לאפותו בתנור והדר נמלך עלי' דשפיר מקרי לחם. וא"כ לר"ה ולרבינו אפרים נמי שהביא הר"ן בשמו דלדידהו לחם עוני נמי הוי זולת חלוט ביין ובשמן. הא ע"כ עכ"פ מה דנאמר בהחולץ כיון דהדר אפי' לא איירי כ"א עכ"פ בשתחלה עשאו ע"מ לחולטו. אבל בדמעקרא עשאו בלילתו עבה ע"מ שלא לחולטו לחם הוי אפי' לא חזר ואפאו. ולדידהו יוצאין בו נמי ידי מצה דהא לחם הוי כיון שבלילתו עבה ועשאו על דעת לאפותו. אלא שנמלך וחלטו ומ"ע נמי הוי כיון שלא חלטו כ"א ברותחין ולר"ת. אין יוצאין בו. ובהטור משמע דלא פליג ר"ה כ"א בשחזר ואפאו בתנור. וזה צ"ע קצת על הטור ויתר דברי הפר"ח שם נמי מגומגמים לענ"ד במה שהקשה על הטור מה' חלה שכתב בשם הרא"ש כר"ש והכא משמע שס"ל כשטת ר"ת לענ"ד ל"ק דניהו שמוכרח מיני' דאפילו בשטת ר"ה ס"ל דאפילו בלא הדר אפי' בלילתו עבה מקרי לחם. מ"מ י"ל שסמך עצמו בגוף הדין על לקמן. והכא מה שכתב לחלק בין בלילתו עבה לרכה בין מה שהביא תי' ר"ת ובין מה שכתב בשטת ר"ה היינו למר כדאית לי' ולמר כדאית לי'. לשטת ר"ת אף בלא נמלך. ולשיטת הר"ש בבלילתו עבה ע"ד לאפותו בלא חליטה ונמלך וחלטו. ודו"ק:

דף לז:

ברש"י ד"ה ת"ק סבר ע"ש ודו"ק בלשונו נראה מבואר שפי' () ת"ק דאפילו חזר ואפאה להמעיסה וחלוטה בתנור נמי פטור כיון דמ"מ כבר קודם לישה שהוא שעה המחייבת היתה מבושלת. ולא מחייב כ"א למעשה אילפס שלא נתבשל ע"י חליטה כלל מעקרא כ"א ע"י האור. ומכ"ש שפוטר הת"ק במעיסה וחלוטה שחזר ואפאה באלפס כן מבואר בלשונו להמעיין היטב. וא"כ ע"כ למה דס"ד השתא דר"י כת"ק אתי ר"י מה דאמר לעיל מעשה אילפס חייב לא קאי על חלת המשרת דהוא חלוט מעיקרא דאל"ה הא

הת"ק נמי דלא כותי' בזה ולא קאי ר"י כ"א אשארא דהוא מעשה אילפס מעיקרא. ואף שרש"י ז"ל פי' לעיל ר"ל אכולהו קאי ולאו לאפלוגי על ריב"ל אתא. וא"כ המשמעות מדר"ל איירי אף בחלת המשרת ר"י נמי איירי בי' ואמר עלי' עשאן באילפס חייבין. אבל מדבריו ע"ב מוכח דלאו הכי הוא כ"א דברי ר"ל פירש דקאי אף על חלת המשרת ומשום דלר"ל ודאי הכי הוא דינו דכיון דפוטר מעשה אילפס ונא חשיב לי' אפי' מכ"ש דפוטר נמי בחלוט מקודם וחזר ועשה מעשה אילפס אבל ר"י לא איירי כ"א במעשה אילפס דמעיקרא. ובזה הוא דמחייב. אבל בחלוט מקודם נא איירי כלל. ותליא בפלוגתא דת"ר המעיסה והחלוטה. וכ"ת א"כ מה מותיב הגמרא מן החכמים דאמרו עשאן באילפס פטורה. דלמא ע"כ לא פטרו חכמים כ"א במעיסה וחלוטה דעכ"פ נתבשל קודם. אבל במעשה אילפס מעיקרא שפיר קאמר ר"י זה אינו דשפיר מותיב מדחזינן דבאפאן בתנור מחייב ש"מ דבתר אפי' דלבסוף אזלינן ואעפ"כ בעשאן באילפס פטור. ש"מ דלא חשיב ני' מעשה אילפס מעשה אפי' ואפילו בעשאן מעיקרא מעשה אילפס נמי פוטר. (ותו כיון דהחכמים לא מחלקים בין מעיסה וחלוטה ולא ימלט אחד מהן שלא נתבשל ממנו כ"א מקצת ולא כולו ואעפ"כ סתם עשאן באילפס פטור ואפילו בעיסה מרובה. ש"מ דאפילו במעשה אילפס דמעיקרא נמי פטור. ודוק כי לענ"ד דברים נכונים הם בפשט פי' רש"י ז"ל). [הגה"ה על דברים אלו של תוך () יש להקשות. דא"כ לס"ד דהחכמים ור"י פליגו במעשה אילפס ובמעוסה וחלוטה פוטרים משום דבתר תחילה אזלו וכנ"ל כיון שנתבשל קודם לישה קשה האיך אפשר לומר כן דא"כ קשה עליהם קושיא זו ודו"ק]:

אגב נזכיר מה דתמיה לי בסוגי' זו. במה שראיתי בהרי"ף שמביא בשם גאון לפסוק דלא כר"ל. ואפילו מעשה אילפס שהרתיח ולבסוף הדביק פוטר מדר' יודא. ואיני יודע כלל מאין למד בדברי ר"י שאינו חושב למעשה אילפס כזה למעשה תנור ומפי' רש"י ז"ל ודאי לא משמע הכי שהרי פי' לעיל בדברי ר"י ור"ל נמי דסמכו על הפסוק ואפו בתנור. ואעפ"כ סברו דמעשה אילפס כזה חייב ומשום דהוא כעין תנור. וכן מוכח מפירושו הכא דלא פליג ר' יהודה כ"א בהדביק ולבסוף הרתיח וחזר ואפאו ומשום תנור אחד ולא שנים. ובע"כ שהגאון הנ"ל לא פי' כפי' רש"י. אלא דר"י ור"ל לא סמכו כלל על פסוק ואפו. כ"א בפשוט דנא מקרי לחם כ"א סתמא כדרך הארץ ע"י אפי'. אבל ר' יהודא דסמך עצמו על פסוק ואפו בתנור ס"ל דלא מקרי לחם לדעתו כ"א תנור דוקא. ועדיין צ"ע:

בתוס' ד"ה דכ"ע. הקשה המהרש"א דא"כ מה מקשה הגמ' מההוא דקתני יוצאין במצה עשוי' באילפס דילמא איירי בבלילתו עבה. ומשני דא"כ לאו לחם עוני הוא ותמוהים דבריו דבאיזה מקום נזכר דבשנאפה באילפס לא יהי' לחם עוני. ואם האילפס תגרום

שלא ניחשוב עוני בבלילתו עבה מכ"ש בבלילתו רכה. ולא מחלקים התוס' לעיל בהכי כ"א בשנחלט מעיקרא דהוי כנתבשל. ולכך בבלילתו עבה כיון שכבר הוא נחשב לחם ולא עוני אף בשחזר ואפאו נמי לאו עוני הוא. משא"כ בבלילתו רכה דאף שחלטו עדיין לא הוי לחם כלל. נמצא דע"י האפי' הוא שנעשה לחם וזה מעשה עני לכך אף לחם עוני מקרי. אבל במעשה אילפס בלא חלטה. פשיטא דאין לחלק כלל. וכן מוכח מטור א"ח שבסי' תנ"ד בדין חלוט פוסק כר"ת ומחלק בין בלילתו רכה לעבה. ובסי' תס"א כשהעתיק דין ברייתא זו אינו מחלק כלל. והיינו משום דפוסק כר"י לגבי ר"נ ואלו לדברי המהרש"א הי' צריך לחלק לשיטת ר"ת דבלילתו עבה לא הוי לחם עוני ואין יוצאין בו. אלא ש"מ כנ"ל. וזה ברור כשמש. ואי משום קושייתו. לענ"ד יש ליישבה בפשוט. דודאי אנו הי' תי' זה מספיק לשני הקושיות של הגמ' במה דהקשה על ר"ל ולא היינו צריכים לחלק כלל בדעת ר"ל בין הרתיח וכו'. היה מקום לקושיתו אבל מדחזינן דאף המהרש"א ז"נ לא הקשה קושיתו על קושי' ראשונה של הגמ' מן הברייתא דסופגנין. והיינו משום דשם באמת לאו קושיא הוא. דאי איירי בשעשאו מעיסה שתחילתו הי' בלילתו עבה אפילו עשאן בחמה חייבים. ותו דסתם סופגנין ודובשנין בלילתו רכה כדאיתא בהר"ן. וגם דתשאר הקושיא דליפלוג וליתני בדידי' בד"א בלילתו עבה אבל וכו' [הגה"ה. אחר כותבי דברים אלו. מצאתי דבור תוס' דף מ"א המתחיל אבל לא במבושל. וע"ש כי כעת איני יודע אם יהי' לנו או לצרינו בדברים שכתבתי בכלל הלכה זו. אבל אח"כ ראיתי שכבר כתבתי שם נמי ומסתמא הכל נכון בעז"ה]. ולא שייך לשנויי דנעשה כמי שאפאן בחמה דמה ענין זה לזה. בשלמא מעשה אפי' של הדביק ולבסוף הרתיח שייך לומר עליו נעשה. אבל מה שייכות לבלילתו רכה למעשה אפי' לומר עליו נעשה וק"ל. וא"כ כיון דכבר הוכרח הגמ' לומר חסורי מחסרא ולחלק בדברי ר"ל בין הרתיח. מה מקום לקושית המהרש"א פשיטא די"ל ה"ה דהוי מצי הגמ' לשנויי בהכי אלא דשפיר משני ומה אולמא דהאי תירוצא מההוא וק"ל:

תוס' ד"ה לחם שאינו אפוי כו' ע"ש במהרש"א במה שדחק עצמו מדלא הקשו התוס' הכי על פלוגתת ר"י ור"ל. ותירוצו צריך ביאור והכי כונתו דלר"ל יש לומר דדרשו כעין מעשה תנור בעי דהיינו שלא מקרי לחם כ"א עב דומיא דמעשה תנור. וממילא ה"ה בלילתו עבה אפילו נתבשל במים כיון דר"ל אף דס"ל הדביק ולבסוף הרתיח לא קרי לחם היינו משום דס"ל דזה עדיין לא נתעבה ונעשה כעין מעשה תנור אבל בשחזר ואפאו לאחר מכן בתנור ונתקשה ונתעבה כעין מעשה תנור שפיר קרי לדידי' לחם. אבל לר' יהודה דס"ל דאפילו חזר ואפאו בתנור לבלילתו רכה שהדביק ולבסוף הרתיח תחלה

באלפס דפטור. כיון שלא נאפה בתנור אחד. הרי ע"כ שלא דריש הקרא דהקפידה על כעין מעשה תנור. אלא דבעינן ממש שנאפה בתנור אחד אפילו. ושפיר הקשו התוס' ומשני התוס' הכי דלר' יהודא לא מקרי לחם כ"א או עיסה שרגילים לאפותו בתנור שאז משעת גילגולו שם לחם עליו. או בלילתו רכה שלא נעשה לחם עד שיאפנו בתנור ממש ואחד דוקא ונלענ"ד אפשר אין מן ההכרח לדחוק כ"א שהתוס' סמכו קושייתם על ר"י הואיל שבפי' מוכרח לדרוש הקרא של ויאפו. משא"כ האמוראים הנ"ל אפשר לפרש טעמם כדפרשם הגאון שהביא הרי"ף כנ"ל ע"ש ודו"ק:

שם אמר רב אסי עיסה של מ"ש וכו'. עיין בהרמב"ם ובכ"מ בשם הר"י קורקס. ודבריו קצרים ואינם מספיקים. דהא פה ברייתא שלימה שנינו עיסה של מ"ש פטור דברי ר"מ. וצריכנא לומר לדעתי' שסובר ר' חייא דסובר היתר אכילה בעינן פליג על הברייתא. וכיון דר"ח פליג עלה. נמצא דלא מתני' בי' ר"ח ור"א וליתא כהלכה. אבל קשה מאן לימא לן דר"ח פליג עלה. דילמא שאני חלה דכתיבא תרי זימנא ואף שהתי' בסוכה דאינה אלא דחי'. מ"מ אפשר דעדיף לן לתפוס הדחי' מלומר דר"ח משבש הברייתא. וכ"ת דראי' הרמב"ם כדכ' ר"י קורקס מדהלכה כר"ע גבי מצה. מזה נמי אין ראי' דדלמא הג"ש דלחם לחם לית לי'. אבל לענ"ד ראיה ברורה מן הסוגי' דפה דבתר הכי דאיבעי' לגמ' בחלת מ"ש. ש"מ דס"ל להגמ' להלכה דחייבת אליבא דר"ע דאלו פטורה לא נעשה קודש מעולם וק"ל:

דף מ.

ד"ה כי מהפכיתו. דברי התוס' בזה דחוקים מאוד. ולענ"ד לולא דבריהם הי' נראה דהכי פירושו כיון דרבא ס"ל כדבמסקנא דהמצוה ושמרתם נאמר משעה ראשונה שאפשר להתחמץ דהיינו בתלוש. ס"ל מש"ה מצוה ללתות דכל מה שמביא עצמו לידי הכרח השמירה יותר מקיים המצוה דושמרתם. דמשא"כ ביבש אינו בא לתכלית מצות השמירה כיון שא"א כלל להתחמץ. ומה שאמר אי לאו דבעי לתיתה שמור למאי לאו דוקא אלא ר"ל דלא מקיים המצוה דושמרתם בכל התכלית השלימות. ובכ"ז הוא דחוק:

דף מא.

ת"ר במים. עיין במהרש"א ופ"י. ומה שכתבו דאף לרבנן קשה קושית המזרחי. במח"כ לא דקו. דודאי לרבנן איצטרך במים למעט' צלי קדר. דאלו נאמר אל תאכלו מבושל מה"ת לומר דצלי קדר לא קרוי בישול. משא"כ עתה דלא מרבו כ"א שאר משקים מק"ו.

משא"כ צלי קדר נשאר במעוטו מבמים. ומ"ש הפ"י דלרבי נמי איצטרך ובשל מבושל לרבויי צלוי ואח"כ בשלו. ומתרץ לדידי כמו שתי', לרבנן. מלבד שעיקר תירוצו אינו נכון לענ"ד אף גם המעיין בתוס' ד"ה אמר ר"כ יראה להדיא לר"כ פליגו ר"מ ור' יוסי בפלוגתא דרבי ורבנן דר"י כרבנן ור"מ כרבי דאיצטרך לצלי קדר ולא מרבו צלו ואח"כ בשלו ונשאר הקושיא לר"מ ורבי. וגם לתי' עולא ר"מ כרבנן ור"י ס"ל מסברא צלאו ואח"כ בשלו ונשאר הקרא ע"כ כדרבי לצלי קדר. וג"כ קשה אליבייהו קושית המזרחי. ולתירוץ ר"כ אמינא ליישב בדוחק. דהא בלא זה איכא לאקשויי על רבי. כיון דבעמוד ב' מרבה רבי עוד דרש מדלא נאמר בשל בשל. מדוע לא דרשו נמי לצלאו ואח"כ בשלו אף דדרש מקרא זה צלי קדר. כי לפום רהיטא יותר מסתבר לרבויי צלאו ואח"כ בשלו מדרשא שלו דלקמן. ולכן נאמר בדרך אפשר דלרבי במים הוא מיעוט לצלאו ואח"כ בשלו. ועל דרך זה ובשל במים מה דעיקר בישולו ע"י מים. ולאפוקי צלאו ואח"כ בשלו דעיקר בישולו שלא ע"י מים. ולכך מדבל"ז צריך לכתוב כפל לשון לדרשה דלקמן איצטרך במים למעט דלא נרביהו ג"כ. משא"כ לתירוץ עולא אין בידי ליישב כלל הקושיא וצ"ע:

תוס' ד"ה אבל לא במבושל פ"ה כו' ולפי' מיירי בבלילתו רכה. לפום רהיטא תמוהים דבריהם. דניהו דאזלו לשיטתם דהכריחו דבלילתו עבה אפי' בשלו לחם אקרי מדממעט חלוט מן לחם עוני. מ"מ מה פעלו בזה דאיירי בבלילתו רכה הא תינח בלילתו רכה שלא נאפה כ"א בחמה לר"י. ולר"ל באילפס שהדביק ולבסוף הרתיח. אבל כשנאפה באילפס שהרתיח ולבסוף הדביק הא כ"ע מודים דלחם אקרי. ומכ"ש כשנאפה בתנור. וכיון דהכא איירי כשנתבשל אחר אפי' מה לי בלילתו רכה ומה לי עבה. אבל לק"מ. ודבריהם ברורים דבלילתו עבה נהי דהבישול מבטל האפי'. לו יהא דלא נאפה כלל הא הוי לחם מכח גלגולו. משא"כ בלילתו רכה דלא נעשה לחם כ"א ע"י האפי' שפיר כיון דאתי הבישול ומבטל האפי' חזר למקדם ולא הוי לחם. וק"ל:

שם אמר רב חסדא המבשל כו' מ"ש בשבת כו' פסח נמי. יש להקשות דהא יש לדייק בשבת גופא מנ"ל דפטור שלא ע"י אש. וכ"ת דקים להו לרבנן דלא מקרי בישול כ"א ע"י אש כדנראה מפרש"י ז"ל. תינח אלו נאמר גבי שבת לא תבשל שפיר. אבל השתא דז"א אלא שאנן ידעינן לי' דהיא מלאכה מה שעושה מעשה שמתקן דבר לאוכלו. וא"כ מנ"ל דמלאכה זו שלא ע"י אש מותרת. וע"י אש אסור. וע"כ דהיינו טעמא. משום דגבי שבת ילפינן הכל ממלאכת המשכו. וכיון דבישול סממנים דהוי במשכן הי' ע"י אש. אף אנו לא מצינן למילף דהוי מלאכת בישול מלאכה דאורייתא כ"א ע"י אש. וא"כ קשה דמאי מקשה מ"ש פסח משבת. דבשלמא בשבת לאו מלאכה הוא. אבל בפסח י"ל דמקרי

נמי בישול. ויש ליישב כיון דאשכחן גבי שבת דכתיב אשר תבשלו בשלו. ומדויק מיני' דכשבת אסור. וכבר ידוע לנו דבישול שלא ע"י אש לאו מלאכה האסורה מדאורייתא הוא בשבת כ"א מדרבנן כדמוכח פ' כירה דאיתא התם דמכין מכות מרדות. ונמצא הא ד"ת בישול זה אף בשבת מותר. וע"כ מה שנאמר אשר תבשלו בשלו. לא איירי כ"א ע"י אש ש"מ מקרא דלא קרי בישול סתם כ"א ע"י אש. ושפיר מקשה דנימא אף בפסח הכי וק"ל:

דף מב.

תוס' ד"ה ואלו עוברין. ונראה לר"ת דאלו עוברין פי' האוכלין. ועוברים היינו מעל השלחן. דברים אלו נראים כפולים וסותרים. דתחלה פי' דקאי על האוכלין. ולבסוף פי' דקאי על הנאכלין. והנלענ"ד ברור דט"ס יש פה. וגם לעיל בדברי ריב"א שדקדק מלשון עוברים וצ"ל מלשון עובר. וגם פה בדברי ר"ת צ"ל ועובר היינו וכו'. ואם לאו ט"ס הוא. הלשון לאו דוקא והמכוון אחד. ור"ל שריב"א דקדק מלשון הסיפא דקתני רל שהוא מין דגן ה"ז עובר ולשין זה ודאי קאי על הנאכלין. ור"ל הרי מין זה עובר. וא"א לפרשו כ"א שעובר מן הבית. וממילא ה"ה ואלו עוברין אף דפירושו ודאי ואלו דברים עוברים עליהם הבני אדם מסתמא בין באכילה בין בבל יראה איירי. אבל ר"ת פי' ואלו עוברין רק באכילה. ועובר דסיפא אף דודאי קאי על המין שעיבר. לאו היינו מן הבית כ"א מן השלחן:

דף מג.

תוס' ד"ה מאן שמעת לי'. עיין בסוף הסוגיא תוס' ד"ה משום. ובמהרש"א שם לפי הבנתו הפשט בדברי התוס' דהכא. דהיעוד אור"י הוא תירוץ שני. יש לדקדק מדוע לא ביארו לשונם כדרכם לומר בלשון ועוד י"ל. ויש ליישב דהא יש להקשות במה שכתבו ודוקא הכא לא דרשו משום דאין סברה. וקשה תינח מקצת דבל תקטירו י"ל דלא מסתבירי לדורשו שיהא חייב על חצי שיעור דהיינו זית. דהא אין קומץ פחות משני זיתים וכמו כן גבי נשים משום הקישא. וכמו כן עירובו דהיינו היתר מצטרף לאיסור. לא מסתבירי לרבנן דפליגו על ר"ע ול"ל היתר וכו' גבי נזיר כ"א לגבי חטאת וקדשים. אבל לר"ע דאף גבי נזיר ס"ל היתר וכו'. אלא דלגבי כל התורה לא יליף משום דהוי נזיר וחטאת ב' כתובים. מדוע עכ"פ שוב לא מסתבירי למידרש רבוי דכל אליבי' אף חמץ להיתר וכו' וניהוי ג' כתובים דהא כבר מצינן דאפילו בנזיר הקל היתר וכו'. וצריכנא לומר דלהכי לא

מסתבר גבי חמץ. דבשלמא בנזיר מרבה התורה היתר וכו' לכל עניני עונשין כמו כולו איסור. משא"כ בתערובת חמץ דבפי' מיעטה התורה מכרת מדכתיב כי כל אוכל חמץ וכדמפורש בר"ן. שוב לא מסתביר לרבוי למלקות. אך הכל קשיא מנ"ל להגמ' דילמא לעולם ר"ע הוא. ולר"ע מסתביר נמי כדלעיל ואי משום דמיעטו מכרת. דלמא באמת ר"ע ס"ל אף לכרת. וצריך לבא לדברי' דבתירוץ קמא דלא משתמיט תנא דס"ל הכי. נמצא לפ"ז דאף התירוץ ב' צריך להקדמ' דבריהם של תירוץ א'. לכך לא כתבו בלשון ועוד י"ל דזה לא שייך כ"א שהתי' ב' מספיק בלא סבר' תירוץ א'. ולא כתבו דבריהם של הועוד כ"א ליישב הלשון של הגמ' מאן שמעת לי' יותר. כל הנ"ל כתבתי קצת לחידודא. וכפי הבנת המהרש"א בדבריהם שבזה מתורץ הקושיא מר"ע. אבל לענ"ד ז"א כדמוכח מדברי התוס' שבדף מ"ה ד"ה משום מכח קושית המהרש"א בעצמו שם. והיינו טעמא משום דבאמת בר"ע מוכח דדריש כל אפילו לא מסתביר. וזה פשוט ומבואר פ' התערובות שם. דהא מקשה התם מדקאי הפסוק בשאר קדשים וביאר חטאת ש"מ חטאת דוקא. אלא ש"מ דדריש כל אפילו לא מסתביר. אך ר' יוחנן לא ס"ל כותי' בזה כמבואר בדברי התוס' ד"ה לענין חמץ נמי. ולכך הקשו סוף הסוגיא ד"ה משום כיון דאמוראי דהתם רב אחא ורב אשי לא הזכירו כלל ר"י בדבריהם כ"א רבנן ור"ע. משמע דפשיטא להו בדעת ר"ע בלא דברי ר"י דלא ס"ל היתר וכו' כ"א גבי נזיר. והיינו משום דלא מצינן דבריו בפלוגתא כ"א בנזיר ובדעת ר"ע לחוד הוא דמסקו משום וכו'. ואליבא דר"ע שפיר הוי מצי למימר נמי חמץ לשני כתובים. דהא איהו אפילו בלא מסתביר דריש כל. ומה שכתבו הכא הועוד אור"י אינו כ"א () לנו האמת ולתי' מה דמצינן דאפילו רבנן דרשו כל בכמה מקומות ובזה נדחו קושי' המהרש"א. אף דבאמת אפי' לפ"ז מ"מ אין כ"כ תמי' קושיתם דהא י"ל דנקטו חטאת כדי לתרץ אף לר"י דל"ל גבי חמץ כר"ע. מ"מ הדברים אמיתים מצד עצמותם דלר"ע מוכח שפיר דדריש אפילו בלא מסתביר כנ"ל. ודו"ק:

וגם אפשר לומר דלר"י מעיקרא ל"ק דלילוף מנזיר להיתר וכו'. דהא חזינן דר"י לא סבירא ליה גבי חמץ היתר וכו'. כמבואר בתוס' וע"כ היינו משום דלא דריש כל היכא דלא מסתביר. וקשה קושי' הנ"ל מה לא מסתביר איכא כיון שכבר מצינן דכוותי' גבי נזיר. וע"כ כתירוצו הנ"ל הואיל דמיעטה התורה מכרת. מסתמא ה"ה לכל עונשין ולכו לא מסתביר. וא"כ י"ל דתו ליכא למילף לכל התורה מנזיר בק"ו די"ל חמץ בפסח יוכיח. משא"כ לר"ע לחוד הוא דקשיא ושפיר הקשו התוס' וק"ל:

דף מד.

רש"י ד"ה ואי משטר וכו'. פי' שסתם שכר וכו':. ובזה סותר לענ"ד מם שפי' מ"ב ע"ב ד"ה שכר המדי שהוא כעין שלנו. וכאן הודה לדברי הרא"ש דשכר שלנו הוא שפיר כזית בכדי אכילת פרס ודו"ק:

דף מה.

בצק שבסדקי ערבה. עיין תשובת ח"צ סי' פ"ו ביאר שמתוך סוגי' זו שפיר הביא המהרא"י ראי' דעל החטה לא קאי לפי' הרא"ש דדבוק לאו דוקא. והכריח מיני' דלא אמרינן חצי שעור אסור מן התורה לענין ב"י. ולענ"ד י"ל דאף הרא"ש מודה דאף לב"י שייך חצי שעור אסור מן התורה. אלא דהכא אזיל בשיטת התוס' דמפרשו הכל בשביטל. ונמצא דאפילו בכשעור שוב ליכא בי' דאורייתא ולכו בחצי שעור לא אחמירו [וכן לענ"ד מוכרח שהבין כן המ"א ע"ש סי' תמ"ב ס"ק י"ב.] משא"כ בנידון מהרא"י דאירי בנמצא תוך הפסח שפיר מודה הרא"ש דח"ש נמי קאי בב"י דאורייתא. וגם לפי הבנת מהרא"י אין צורך לחלק בב' חילוקי ח"צ שמחלק שם אליבא דהרא"ש מדוע נשתנו מכל איסורין שאמרינן ח"ש אסור מה"ת. די"ל שאני חמץ דבלא זה אינו ברשותו של אדם אלא שהכתוב עשאו כאלו הוא ברשותו משא"כ בפחות מכזית במקום אחד שהוא דבר שאינו חשוב ובטל מצד עצמותו. לא אמרינן בי' דח"ש אסור מה"ת ויהיה בע"כ כאלו הוא ברשותו. ודו"ק:

דף מו:

רש"י ד"ה לא דכ"ע עד גמירא. דוק בדבריו ולפי הגירסא שלפנינו בדברי רש"י אלו. דלא כדמשמע בתוס' ד"ה הואיל דהתירוץ בשם ר"י נאמר. ואפשר שבתוס' צ"ל ואומר רש"י נשמע מרש"י ז"ל שכעת מפרש דכיון דכל חדא חזיא לי'. לא צריכינן לבא לטעמא דהואיל ואלו סוף הסוגי' דף מ"ח ד"ה מחלוקת. וכמו כן לבסוף שמסיק שם שכמדומה לי שלא גרסינן וכו'. ביאר דטעמא דכל חדא חזיא לי' אינו מספיק בלא הואיל אי בעי נוטל מכל אחת פרוסה. וקשה ממ"נ אם היתר זה דכל חדא חזיא לי' מספיק בלא הואיל מה ענין מחלוקתם לבסוף בהואיל. ואם אינו מספיק מה ראה על ככה לפרש תחלה על דרך דמספיק. ונראה לענ"ד ליישב ע"פ דברי תוס' מ"ו ד"ה עד שתאפה. שהקשו וא"ת וכו', ואור"י וכו' ע"ש. וכבר כתבו תוס' בביצה כ"א ד"ה עיסה דלר"ח שם דקי"ל כותי'. לא שייך היתר פת נאפת יפה כ"א היכי שהרשות בידו לאכול. או זה או זה דהיינו ההיתר

של כל חדא וחדא חזיא לי'. וברור דכונת התוס' שם נמי בלא הואיל דהא לר"ח קיימו דל"ל הואיל וכדמקשה הגמ' שם בתר הכי. וכבר דחקתי עצמי משום זה אף בתירוץ א"נ שכתבו התוס' משום דילמא מקלעי אורחים דאין זה הואיל ודילמא לחוד והואיל לחוד. נמצא תחלת הסוגיא דהי' לפני רש"י ז"ל הגירסא דר"א ס"ל הואיל ואי בעי מיתשל עלי' והוקשה לרש"י ז"ל דלישתרי אפילו קרא עלי' שם ע"י הואיל דשאלה. והוכרח לפרש דכל כמה דמצינן למיעבד בלא שום הואיל וכו' וע"כ אז איירי באפייתן בתנור דשייך פת נאפת יפה בצירוף דכל חדא חזיא לי' דזה באמת מותר בלא הואיל משא"כ לבסוף דפי' רמי בר חמא מחלוקתם דוקא בהואיל של אפי'. ודבריו מבוררים בדברי ר' יהושיע בברייתא דאמר לו לדבריך הרי עובר בלא תעשה כל מלאכה. על כורחינו לפרש כדתני' התוס' דאיירי באופה על גבי גחלים דלא שייך פת נאפת יפה. שאז טעם דכל חדא חזיא לי' אינו מספיק זולת הואיל והוצרך לבא להואיל. ומה דקשה לפי' רש"י ז"ל לבסוף שכתב שבתחלת הסוגי' נמי אין לגרוס דפליגו כ"א בהואיל של אפי' והי' סבור דכ"ע ס"ל ט"ה אינו ממון. וקשה ניהו דהברייתא לא שמיעה להו. מ"מ האיך היו מפרשים טעמו של ר"א דלא יניחנו עד שתחמיץ. וגם מה זה שאמר ר"י במתני' לא זהו חמץ שמוזהרים עליו וצריכנא לומר דהוי ס"ד דעיקר פלוגתתם בהואיל של אפי'. ולר"א עדיף ע"י הואיל. דבמניחו עד שתחמיץ מחמיר מחומרא דרבנן. שאע"פ שט"ה אינה ממון מ"מ יעשה באופן יותר מרווח שלא יהי' חמץ כלל בביתו. ור"י כיון דל"ל הואיל בזה עדיף לי'. וק"ל:

בתוס' ד"ה הואיל ור"י מקשה דהא כי נמי בצע מכל חדא הא אמר ר"ח עיסה וכו' לפום רהיטא לא מקשו תוס' מידי. דהא כבר משני תוס' בביצה דהיכא דהברירה בידו מודה ר"ח דשייך טעמא דרשב"א פת נאפת יפה והכא נמי דכותי'. דהא הברירה בידו לאכול איזה צד שירצה. וצריכנא לומר דאזלו לשיטתם שכתבו דף מ"ו דבור הנ"ל דהכא איירי בנאפה ע"ג גחלים. והכריחו זה כמו שהכריחו דף מ"ו דאל"כ לא שייך להואיל דאפילו ר"ח היכא דכל חדא חזיא לי' בצירוף פת נאפת יפה דשרי ושפיר מקשו. אך א"כ הי' להם להקשות זה מפלוגתת רשב"א ורבנן ולא מדברי ר"ח. וי"ל דאלו מפלוגתת דת"ק ורשב"א הייתי אומר דעד כאן לא צריך פת נאפת יפה כ"א משום דמפיש בטרחא ככר שלם שאינו צריך לו. אבל בשחצי ככר שלו ושל גוי ודומי' דהכא דחצי ככר חולין וחצי חלה הוא חדא טרחא והוי כמו ממלא אשה קיתון מים דשרי. ולכן הקשו מדברי ר"ח דמשמע להו מיני' דברדי' הפת הואיל ואפשר למפלג בלישה אפילו בככר אחד נמי אסור ועיקר קושיתם אך משום דלא שייך פת נאפת יפה. וע"ז משני שפיר דבככר אחד אף דלא שייך פת נאפת יפה מ"מ כיון דהוא חדא טרחא לא הוי כ"א איסור דרבנן ובחלה

לא שייך משא"כ כשלוקח ככר שלם לחלה. נמצא דטרח טרחא מיוחדת בחלה ובדלא שייך פת נאפת יפה אף דכל חדא חזיא לי' הוי איסורא דאורייתא וצריך לבא לטעמא דהואיל. ועיין א"ח סי' תק"ו. ובמ"א ס"ק י'. ולדברי הנ"ל אפשר צדקו דברי הב"ח דהכא התוס' לדינא דאורייתא משתעי. וצ"ע. וכעת אין עמדי:

בסוגי' הנ"ל. עיין תשובת רש"ל סי' נ"ח הקשה קושי' על פרש"י ודברי תוס' שמשני בדבור זה דלא הטריחוהו חכמים. דעכ"פ קשה ל"ל הואיל לא יטול ככר שלם לחלה כ"א פרוסה א' על הכל ע"י צירוף סל. והמציא מכח זה דין מחודש דכשאינו לוקח מכל ככר, כ"א מחדא על השאר ע"י צירוף סל צריך ליקח עוגה שלימה. ודחק עצמו שם לפי דברי הטור לשיטתי מה שאין הדעת סובלו. וגם טעמו על גוף הדין רחוק ודחוק. ולענ"ד קושיתו מעיקרא ליתא. דהכא כל הסוגי' איירי בחלה דאית לה שעור א' מן מ"ח ואפילו () ועי' בהלכות חלה ונמצא דאיירי בשיש לו כל כך ככרות שלא יספיק חצי ככר על הכל ויצטרך לפרוס עוד אחד וכולי האי לא אטריחוהו רבנן כדי שיהא לו ככרות שלימים יותר לבצע עליהם בי"ט ודוק כי קצרתי. והמשך דברי הרש"ל התם בקושיתו השני' על הטור לשיטתו דוקא. איני יודע ליישב ההמשך כי בלא זה דברי הטור צ"ע. דהצריך ליקח שעור חלה. וגם צ"ס וקשה ממ"נ. או דלא בעי צ"ס. או דלא בעי שעור חלה. דהא הטור פוסק דלא כשטת רש"י כ"א שיטת התוס' דבשני עיסות כשעור אין צריך צירוף סל. ותירוץ הרש"ל אינו מספיק לקושיתו. ודברי הטור שם לקוחים מן () הרא"ש. והרא"ש לקח דינו ממתני' דחלה ולכן צ"ע כי במתני' דלשם מפרש הר"ש ע"פ התוס' דשעור חלה באמת לאו דוקא ע"ש. ודוק. והכל עדיין צ"ע. וכעת אין הזמן עמדי:

בתוס' ד"ה רבה ובההיא שנויא א"ש וכו'. לענ"ד ע"כ קושיתם אינה כ"א על מה שנאמר בביצה ובעירובין טעמא דרבה על ביצה דמתי' ביום טוב דאסור בשבת. דאלו מה דאמר רבה טעמי' על ביצה דמתיליד בשבת שאחר י"ט. ע"ז לא שייך הואיל דהא א"נ אתו אורחים הא לא מצי אכלו אתמול בי"ט דבמעי אמן היו אלא דקושיתם על כנ"ל. (וסברו בזה כתי' תוס' ביצה דף ד' ע"א ד"ה אלא כתי' א' ע"ש ודוק). וקשיא להו בשלמא אי ל"ל הואיל ניהו די"ט מכין לעצמו. י"ל בדאתיליד לאחר לאחר סעודה שאינו ראוי לו עד למחר. משא"כ ע"י הואיל חשיב הכל כמכין לעצמו. ולא ס"ל כשיטת הר"ן וש"פ דבאמת הכנה זו אינה דאורייתא ודוק:

דף מז.

רש"י ד"ה ב' ימים של ר"ה. יש לעיין למה נקיט רש"י ז"ל דוקא בדרך זה דהיינו לאחר התקנה שקלקלו הלוים בשיר. כמבואר במס' ר"ה. הא אפילו מאז ומקדם שלא הי' ר"ה כ"א יום אחד. מ"מ כשחל יום ל' של אלול ביום ה' היו מוכרחים לאפות ביום ד' מחשש שמא יבאו עדים ביום ה' בלילה. שאז כל יום ה' לא היו רשאים לאפות שמא יבאו עוד היום ואח"כ כשלא באו עד הלילה הי' ביום ו' ר"ה ונמי לא היו יכולים לאפות. ואח"כ מוכרחים ליקח הנאפה ביום ד'. ויש ליישב על פי דברי תוס' מ"ו ע"ב ד"ה הואיל שהקשו שם דלישתרי לאפות בי"ט ע"י הואיל ע"ש שמשני לא שכיח. והא תינח לאחר תקנה הנ"ל שהתקינו שיהא היום ומחר קדש משא"כ מקודם ודאי היו יכולים לאפות יום ה' ע"ת אם יבאו היום עדים ויהי' מחר חול. נפרקינהו ויהי' חילין דשרי לאפות ויאפו אחרים למחר ותנאי זה ודאי דעדיף מהואיל וגם שכיח שיבא לידי כך דהיינו תמיד כשיבאו עדים בעוד היום משא"כ לאחר התקנה הנ"ל אין רשאי לאפות ע"ת דהא שמא יבאו עדים מן המנחה ולמעלה ויהי' היום ומחר קדש. ואם יפדו אלו לא יהי' להם אחרים. כי הלא גם מחר קדש. ולכך שפיר הוא ההואיל לא שכיח ודוק. וגם אפשר דרש"י ז"ל מפרש בפשוט לישנא דמתני' דנקיט ב' ימים של ר"ה דמשמע שניהם קודש דמסתמא איירי לאחר התקנה וק"ל:

דף מז:

אלא אפיק הבערה ועייל עצי מוקצה. קשה לי לפום רהיטא בני עיון כל הצורך דא"כ דחשוב עצי מוקצה הרי יש שמונה דהא חייב נמי משום הבערה. ואי אפשר לפוטרו משום הואיל דחזי לי' לצורכו דהא אפילו רוצה לבשל באש תבערה זו מידי דלצורכו אסור לו. ועיין בדומה לו בתוס' סוף ד"ה כתישה פר"ת עד"ז דלהכי לא אמרינן הואיל לגבי כלאים משום דאפילו הוי לי' צפור לכסות אסור משום י"ט ע"ש וצ"ע:

שם אלא אפיק הבערה ועייל עצי מוקצה פרש"י ז"ל דהשתא ליכא למימר הואיל דמדאורייתא אסור להשתמש באש מוקצה בי"ט. הוגה לי קושיא בשם למדן מפולין. א"כ למה מפיק הבער' ואדרבה לחייב ששה משום הבערה במוקצה ומשים בישול במוקצה כיון דיא שייך על הבערה הואיל כדפי' רש"י ז"ל. וישבתי לי דודאי עי' הגמ' לק"מ דבשלמא אם החיוב בא מכח מלאכת י"ט שלא לצורך שפיר דהבערה ובישול ב' מלאכות חלוקות דהי' במשכן ומחויב תרתי. משא"כ הבערה ובישול בעצי מוקצה. דתרווייהי אך החיוב בא מכח שמוש מוקצה ופשיטא שאינו חייב אלא אחת. כמו אוכל

שני זיתי חלב בהתראה אחת. וה"ה הבערה ובישול ע"י התראה אחת דלא ישמש בעצי מוקצה בי"ט דאינו חייב אלא אחת. ומכיון שמוכרח להתחיל במבשל משוה דלוקה משום מבשל גיד בי"ט. ממילא נמי אם הוא בעצי מוקצה דחייב נמי על הבישול משום שמוש מוקצה פשיטא דמוכרח לומר אפיק הבערה דמשום מבעיר בי"ט ללא צורך משום הואיל ומשום שמוש מוקצה ליכא מלקות בפ"ע אלא חדא עם בישול. דתרווייהו אך חד שמא דשמוש מוקצה. ודוק כי זה ברור. אך פרש"י צ"ע קצת דא"כ למה הוצרך לטעם דלהכי השתא ליכא למימר הואיל מפני דמדאורייתא אסור להשתמש וכו'. ות"ל דבבישול תמיד לא שייך הואיל כדלא מקשה כלל דלימא הואיל על החיוב דמבשל גיד בי"ט. וצריכנא לידחק קצת בפירושו. דבאמת לא כתב דברים אלו דמדאורייתא וכו' לטעם על דהשתא ליכא למימר הואיל אלא בפשוט דהשתא ליכא למימר הואיל כיון דהחיוב משום מבשל. ואך פי' דמדאורייתא וכו'. לבאר מאין החיוב בא מחמת שמוש מוקצה. וכתב דמדאורייתא וכו'. וק"ל. וזה ודאי אין להקשות דלילקי נמי על הבערה משום מלאכת י"ט כיון דלא שייך הואיל וכו'. מפני דלא חזי לצורכו מחמת האיסור דשמוש מוקצה [כבר הרגשתי לעיל] די"ל חיוב זה אינו בהחלט. דניהו דשמוש מוקצה דאורייתא ולוקין עליו. מ"מ אם עבר ובישל בעצי מוקצה אין המאכל נאסר. וא"כ שוב א"א ללקות על הבערה דמלאכת י"ט () גיד הנשה שאסורה שמ"מ י"ל הואיל דחזי לצורכו אם עבר ובישל בעצי מוקצה דבר המותר באכילה. אך א"כ מעקרא אין קושיא נמי דללקי משום הבערה בשמוש מוקצה בי"ט ללא צורך. דהדר י"ל על זה גופא הואיל וחזי לצורכו לעבר ובישל בהבערה זו דבר המותר לו. ודוק כי עדיין צ"ע אבל העיקר הנלענ"ד דלהכי ליכא למימני דליקה על הבערה דמלאכת י"ט. משום דליכא למימר הואיל וחזי לצורכו שהרי אסור לו משום שמוש מוקצה. משום שחיוב זה אינו בא מחמת שעשה הבערה () גיד. שאף מיד שעושה הבערה בעצי מוקצה כדי לבשל בו דבר היתר נמי יש לחייבו משום מלאכת י"ט ללא צורך מפני שאסור לבשל בו. ולכן אין להקשות אלא שיחייב על ההבערה בעצי מוקצה משום שמוש מוקצה בי"ט לצורך גיד וזה הוא חד שמא עם מבשל ודוק. ומ"מ עדיין צ"ע. אבל שוב נתיישבתי וראיתי לכתוב הדברים בקיצור דלק"מ. דהא ודאי אין לפרש מה שכתב רש"י דמדאורייתא אסור להשתמש וכו' הוא נתינת טעם למה שכתב דהשתא ליכא למימר הואיל דהא פי' תמוה לאיזה צורך הוצרך לזה דהא מיד דאמרינן אפיק הבערה ועייל עצי מוקצה. הרי מה דמחייב על עצי מוקצה. היינו מה ששימש בעצי מוקצה בבישל גיד שהוא שלא לצורך י"ט ומה יש בבישול גיד שייכות להואיל. א"ו דכך באמת כוונת רש"י ז"ל דהשתא ליכא למימר הואיל משום דבבישול גיד

קעסיק ומה ענינו להואיל. ומה שכתב דמדאורייתא וכו' הוא ענין בפ"ע. לבאר מאין יבא המלקות על השמוש מוקצה ופי' דמדאורייתא אסור. וא"כ מה תו קשה דליחשב ששה הבערה דתמיד שייך לגבי הבערה הואיל (דניהו דלא חזי לצורכו לכתחילה משום שמוש עצי מוקצה שאסור לבשל בו מ"מ בדיעבד אם עשה הבערה ובישל בו דבר המותר הא א"א להלקותו. דהא מ"מ המאכל מותר דהא לא גרע מבישל בשבת לכן אף שבישל גיד בהבערה זו נמי א"א להלקותו משום הואיל ודוק). א"נ י"ל ביותר פשוט דאף לכתחלה שרי מדאורייתא לצורך אוכל נפש. דנהי דאזהרת מוקצה מלא תעשה כל מלאכה מי עדיפא מלאכה זו ממלאכת ההבערה ובישול בי"ט דאמרה תורה אך אשר יאכל לכל נפש היא לבדו יעשה לכם. אף דבאמת הוכחתי. בא"ח דמוקצה אפילו לצורך אוכל נפש אסור ממה דתנן אין מסיקין בשברי כלים וע"ש דבאמת () מדרבנן. אבל לס"ד דהכא לענין מלקות מה"ת דמן התורה יהא חמיר מלאכה זו מכל עיקר מלאכות דשרי לאוכל נפש. ודוק כי ענין זה צ"ע עדיין. [ועיין לקמן בספרי זה מה שהוצרכתי לידחוק בסוגי' זו עד דלהכי אפשר לא אזלו דברים הללו]:

תוס' ד"ה ועייל עצי מוקצה. תימא לר"י. תמי' לי על תמיהתם. דהא איתא חולין דף ק"א אמר ר"י אמר רב האוכל ג"ה של נבילה לדברי ר"מ חייב ב' וחכמים אומרים אינו חייב אלא א'. ומודים חכמים באוכל ג"ה של שור הנסקל שחייב ב'. וא"כ הכא מעיקרא כשהי' רוצה לומר דעייל של נבילה ע"כ כר"מ אתי'. משא"כ לבסוף דמשני ועייל מוקצה ל"ק דליחשב נבילה דכרבנן אתי' דאינו חייב אלא א'. וכ"ת דאכתי קשה דליחשב שלשה דמודים חכמים שחייב ב'. זה אינו דא"כ לא יחול עלי' איסור בשר בחלב. דהא רבנן אלו כולל לית להו כ"א באיסור חמור נמי ובשלמא ג"ה של נבילה חייל עלה איסור בשר בחלב דהוא כולל החלב וחמור דאסיר בהנאה. אבל על של ש"ה לא הוי כ"א כולל לחוד. וכמו דפליגו בשל נבילה דאינו חייב אלא א'. משום דלא חל נבילה ע"ג. כן נמי לא חל לדידהו בב"ח על של ש"ה. ודוק כי צ"ע. שוב הקשה לי חכם א' דבב"ח נמי חמור בשלא כדרך הנאתן:

שם אמר לי' אין וכו' ואזהרתי' מלא תעשה כל מלאכה. עי' פרש"י ודוק. נשמע מזה דבשעת תשמישו בעצי מוקצה עובר על ל"ת כל מלאכה של הכנה. וכה"ג ס"ל במס' ביצה דביצה דמתילד האידנא כיון דמאתמול גמרה לה אסור באכילה ע"פ הפסוק דוהכינו. וכה"ג אמר לקמן דאלו מוקצה דאורייתא הי' אסור להקריבו מטעם מן המותר לפיך. וצריך לי עיון מאין יבא האיסור אכילה דהא פסוק והכינו לא נשמע מיני' כ"א מ"ע לכתחלה. ותינח אם אוכל דבר מוקצה בלי שום הזמנה דמקודם. דומי' דמבעיר עצי

מוקצה. שפיר י"ל כמו דבהבערה זו עובר על ל"ת כל מלאכה ה"ה באוכל דבר מוקצה בלי הזמנה כלל. דעובר על ל"ת כל מלאכה. ופשיטא דמשום זה אסור באכילה כדי שלא יעבור. משא"כ בשעבר והזמינו ביום שבת דומיא דעבר ושחט שה מאפר שכבר הזמינו לאכול בשחיטתו מאין יבא איסורו לאכול. דהא אין לומר מטעם דעבר איסור בהזמנתו ע"י השחיטה נאסר לו לאכול. דמ"ש משבת דכתיב היא קודש ואפילו בישל בשבת מותר לו לאכול ד"ת וכ"ת דהזמנה זו של שחיטה בי"ט לא מקרי הזמנה. ומטעם אין י"ט מכין לעצמו. הא אדרבה מסקינן בעירובין דשבת מכין לעצמו ומכ"ש י"ט. ע"ש דף ל"ח ע"ב. ודוקא י"ט אין מכין לשבת. וצריכנא לומר דדוקא דומיא דעירובין דהזמנה והכנה דממילא הוא שפיר מכין לעצמו. אבל הזמנה זו של שחיטה בי"ט. הואיל דאם נאמר דהוא הזמנה עבר על ל"ת כל מלאכה. הוי בכלל כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני. ולכך לא מקרי מוכן עד דאכיל לי' ונמצא דעובר שפיר על ל"ת כל מלאכה ולכך אסור ולא מקרי מותר לפיך. (יעיין בקונטרס מעשה רב שלי כמדומה לי שם בארתי הטעם דהשוחט בשבת אפילו במזיד אמרינן ד"ת מותר לאוכלו. ולא אמרינן כל דאמר רחמנא לא תעבד. היינו נמי מההוא טעמא דכתיב היא קדש ע"ש ודוק כי כעת אין עמדי לעיין שפיר ואני כותב זה אך לזכרון דברים בעלמא ואלו דברים אלו ישרים יש לתרץ נמי הדקדוק חמור שדקדקתי מדוע שאל האיבעי' בי"ט ולא בשבת ועיין מס' ביצה שיישבתי שם בדרך אחד. וכעת יש ליישב נמי בזה האופן דבשבת פשיטא לי' דהזמנה השחיטה מקרי שפיר הזמנה משום דלא שייך כל דאמר רחמנא וכו' מטעם הנ"ל דהוא קודש. משא"כ בי"ט דלא כתיב קרא י"ל שפיר כנ"ל) ואפשר נמי לומר דהאיסור אכילה לומד רבה בפשוט. דכיון דכתיב והכינו דקאי על הזמנת מוקצה הוי כאלו כתיב אם תזמין ותכין ביום החול. יהי' לך מה שהכנת לאכול ואם לאו לא יהי' לך במה לאכול כמי שלא הכין לנפשו מאומה. והיינו משום דאסור באכילה [והכי איתא בתוס' ג"ה דף צ"א ד"ה כמאן] אבל א"כ צ"ע דמ"ש דהכנה דממילא שבת מכין לעצמו ובהכנת מוקצה לא כמבואר בכל המשניות דבמוקצה גמור ליכא מאו דפליג. ואמרינן אם בין השמשות לא חזיא תו לא חזי. וצריכנא לדחוקי הואיל והכינו לא נאמר עיקרו כ"א בציוה להזמנת אדם לא שייך למילף האיסור כ"א על מה שהברירה ביד אדם להזמינו משא"כ הכנה דממילא דומיא דביצה אלו הי' ננמר ומתילד בי"ט שפיר מכין לעצמו ודוחק:

דף נט:

בתוס' ד"ה יכול כתבו ונראה לפרש וכו' ע"ש. ויש לתמוה לפ"ז מה דוחקא בסוגי' לשנויי כיון דלא אפשר עשאום כמי שנטמאו וכו' כדי שיהי' הכהנים מותרים באכילות בשר. אף שבאמת לפי הנראה אינו דומה לנטמאו דשם לא יוכשרו שוב להקטיר משא"כ אלו דיוכשרו למחרת בתר תמיד של שחר. ולישני איפכא דכיון דלא אפשר להקטיר האימורין עד למחרת ואז ממילא יהי' הבשר ניתר. ומקמי הקטרת אימורין א"א לאכול הבשר הרי הבשר אינו עומד כלל לאכילה והוי כאלו כבר הוא נותר ושפיר נתכפרו הבעלים כיון שהבשר אינו עומד כלל לאכילה כדכתבו התוס'. [והנה המופלא מו' מרדכי ליסר רצה לשנויי' דאלו כן מ"מ וקשה מה אולמא דההוא עשה מההוא עשה דלא מקיימו כרנים העשה דאכילת הבשר. וזה איני דאלו כן מה צריך הגמ' לאקרויי ממה דלא מכפרי בעלים. ליקשי בפשוט. הא כל כמה דלא מקטרו וכו' ונמצא הבשר יהי' נותר ולא יקיימו הכהנים העשה דאכילת בדר ומה אולמא. א"ו כדמבואר בספר בשמים ראש סי' קנ"ח דודאי הקרבת כהנים הקרבן הוא גופא עשה. ועד כאן לא מקשה ומה אולמא וכו' אלא לגבי עשה דהשלמה דיעברו בפועל על עשה בידים. אבל מה שיקריבו כדי שיקיימו בעלים עשה דאכילת קדשים בלילה אין קושיא דיגד זה הם לא יקיימו המעשה דאכילת קדשים דידהו דהא מ"מ הם נמי עבדי עשה דהקרבה ומה כולי האי אם לא יקיימו עוד עשה דהאכילה. הא עכ"פ אינם עוברים על העשה דהשלמה בידים. ולהכי מוכרח לאקשויי דאינם פועלים בהקרבן. דהבעלים לא נתכפרו והדר הקושיא לדוכתא ודוק] [תו ק"ק שם בביצה דמתיר רבא השבות דזריקה משום אכילת הבשר ולא משום האימורין משים שמחת י"ט. דמנ"ל הא אחרי שמשום האימורין נראה לי שהעמידו שבות דידהו במקדש ואסיר דלמא נמי השבות אסור משום אכילת בשר משוה דמשלחן גבוה קזכי כמו דהשחיטה אסורה כדאיתא שם דף כ"א. דהא בכ"מ אמרינן כל דתיקן רבנן כעין דאורייתא תיקן]. ונראה ליישב דודאי מכח קושי' דהכא לא מוכח תי' הגמ' אלא מפני שבל"ז מוכח ממקום אחר משני האמת. דהנה איתא דף צ"ח נתערב בבכורת ר"ש אומר אם חבורות כהנים יאכלו. וקשה איך יקריבו הבכור אחר התמיד של בין הערבים. הא עובר בהקטרת אימוריו על עשה דהשלמה. והי' לו לומר ירעו והחבורה יקחו פסח אחר. א"ו ע"כ נמי לומר כתי' ר"פ דהכא דמעליו האימורין דהתערובות בראשו של מזבח עד למחר בתר תמיד של שחר ואיך יאכלו הבשר בלילה. א"ו מוכח דעשאום כמי שנטמאו ושפיר. אך ק"ק הא גם למחרת א"א להקטיר האימורין מפני שי"ט הוא והמה עולת חול דאין קרבין בי"ט כדהקשה הסוגיא דף נ"ט ע"ב. והמשנה סתמא הא איירי אף בע"פ

שאינו חל בשבת ובע"כ לומר לפ"ר שמלינין אותם בראשו של מזבח עד בקר דחה"מ ואז מקטירן ועדיין צ"ע. שוב מצאתי שהתוס' פרק התכלת דף מ"ט ע"ב הרגישו בכל דבריו הנ"ל וע"ש. וגם פי' דבריהם עיין במ"ל פ"א מהלכות תמידין. ועם כל פירושו. דבריהם צ"ע מה שכתבו לבסוף חדא מה שכתבו דלהכי ישרף לפי שלכתחלה אסור להקטיר האימורין קשה היכן מצינן דבשר שלמים אסור לבעלים קודם הקטרת אימורין. הא לא נתלה בהקטרת אימורין אלא אכילת כהנים בחזה ושוק וכן אכילת בכור לכהנים דאיתקש לחזה ושוק. ואם כן אמאי ישרף כולו. וגם מה שכתבו ואף על גב וכו' הנ"מ היכי דאיתחזי להקטרה וכו' לא משמע הכי מתירוץ הגמ' הכא עשאו כאלו נטמאו או אבדו שאם ההלכה בראשו חשיב כנטמאו הרי לא איחזי להקטרה ואיך יאכלו הכהנים וצ"ע. שוב מצאתי שתירוץ הגמ' כיון דלא אפשר מוכרח נמי במס' ביצה דף כ' ע"ב בסוף דבור התוס' ד"ה מאי בינייהו. וגם שם מוכח דפשיטא להו דאף אכילת בשר שלמים נתלה בהקטרת אימורין ובודאי כן הוא מדרשא דקרא אלא שממנו נעדר. אך מהרמב"ם פ"ט מהל' מעשה הקרבנות הלכה י"א משמע ברור כדעתי וצ"ע. וכן פסחים ע"ז ע"ב מוכח כדעתי לפ"ר אבל עיין פ"ה (דף סוף העמוד):

שם רמי לי' רב ספרא לרב כתיב לא ילין הא כל וכו'. והכתיב עולת שבת ולא עולת חול בשבת וכו' וכתב רש"י ד"ה הא כל הלילה ילין למטה ואינו נפסל אלא א"כ מצאן עולת השחר כשהוא למטה. כנראה מלשונו שאפילו למ"ד בזבחים פ"ט לינה מועלת בראשו של מזבח לענין אם ירדו שלא יעלו מ"מ לא עבר שוב בבל ילין. וכו מוכח כוונתו דף הנ"ל ע"א ד"ה מעלה. ועיין במ"ל פ"א מהל' מ"ק הלכה ג' שם סוף דבריו הניח דברי רש"י ז"ל הללו בתימה וצ"ע מסברת עצמו ומדברי תוס' יומא דף כ"ט ד"ה אלא. ולדידי יותר קשה דלרש"י מה מקשה הגמ' והכתיב ולא עולת חול בשבת דילמא מה דאזהיר רחמנא לא ילין היינו שלא ילין למטה אלא עכ"פ יעלם ושוב לא יפסלו בלינה. וגם לא יעבור בבל ילין ולא שיקטירם בלילה אלא יניחם שם עד מוצאי י"ט ואז יקטירם וע"ז קאי הדיוק הא כל הלילה ילין אפילו למטה אלא שקודם הבקר מוזהר להעלותם. ולכן נראה מזה כפי' התוס' יומא דלמ"ד לינה מועלת אפילו כשהם מונחים למעלה נפסלו ועובר בבל ילין. ושפיר מקשה הגמ' אליבא דההוא מ"ד דהלכתא כותי' דהוא רבא. והכי פי' הר"מ. הן אמת שלישנא דגמ' זבחים מורה ככונת רש"י ז"ל מדלא אשכח נ"מ של האיבעי' אלא אם ירדו ולא לענין עבירות הלאו מ"מ קושי' הגמ' הלזו לענ"ד מונח כתוס'. אך מ"מ קשה לי אף להתוס' דהא במס' שבת דף כ' מסקו דאיברים ופדרים שמשלו בהן אור שנתותרו מערב שבת מקטירם אפילו בסבת. לפירושם לכולהו אמוראי וא"כ מה קשיא דלמא

הכי אזהיר רחמנא דאיברים ופדרים שמשלו בהן האור לא יניחם מלהקטיר ויבאו לבל ילין אף בראשי של מזבח אלא יקטירם כל הלילה דהא לפירושם אף שמעלה בהן האור מבע"י והם בראשו של מזבח נמי עיבר בבל ילין כשעולה עמוד השחר ועלייהו אזהיר רחמנא להקטירם כל הלילה ואף כי נפשט ספק תוס' א"נ בכל הקרבנות דינא הכי אי דוקא בשל תמיד ונימא דוקא בשל תמיד () פסח דומיא דתמיד דהא לגבי' נמי ניתן שבת לדחות וכמו כו קשה להחילוק השני שמסקו תוס' יומא דף מ"ו דנהי דכל הלילה אינו רשאי להעלות עולת חול בי"ט אבל סמוך לבתר כי מסדר מערכה דיומא שרי להקטיר איברים ופדרים של אמש. נמי לא מקשי הגמ' מידי. דהא סידור המערכה לתוס' הוי בלילה תיכף אחר תה"ד כמבואר בדבריהם יומא כ"ז ד"ה איכא דאמרי ודלא כדמשמע מדברי הרמב"ם פ"ב מה' תמידין שבבוקר הי' מעריכין המערכה. וע"ש בלח"מ שהרגיש בזה שהרמב"ם הביא פסוק להמערכה שלא כהמבואר בהג"מ אלא כמו שהביאו תוס' הנ"ל וא"כ מה מקש' הגמ' הא שפיר אזהיר רחמנא לא ילין עד הבוקר הא כל הלילה ילין ויקטירם על המערכה בשעת סידורה קודם אור הבוקר וצ"ע. ומה יפה כחו של הרמב"ם שמיאן בכל חילוקי התוס' ופסק שאין איברי חול נקטרים בשום אופן בשבת (). ועיין במ"ל אך על תי' ב' דתוס' אפשר דלא קשה דניהו דסדור המערכה בלילה היתה מ"מ לא הי' רשאין להקטיר עלי' איברים ופדרים עד אחר הקטרת התמיד דיומא והם בכלל שלא יהי' דבר קודם לתמיד של שחר. מדכתיב וערך עלי' העולה עולה ראשונה ושפיר כבר איפסל בלינה בעמוד השחר וצ"ע:

המ"ל בפ"א מה"תנ הלכה ז' ד"ה, ודע הראשון. נסתפק באיברי תמיד של שבת שנפסלו ועלו אם יקטירם ביום השבת אם לא ע"ש. ויש להביא ראי' דשרי מזבחים דף פ"ז דמסיק דהאיבעי' אם לינה מועלת בראשו של מזבח לא סלקה אלא בירדו. ואי נימא דלא שרי. הא שפיר איכא למיבעי' אפילו בלא ירדו דהא ידוע דכל מה דלא דחי שבת י"ט נמי לא דחי [הגהה אין דברים אלו עיקר כי ודאי י"ל די"ט קיל אפילו למ"ד נדרים ונדבות אין קרבין בי"ט מ"מ י"ל דע"י מתוך פשיטא דשרי] בעבודה. וידוע נמי דחלבי שבת קרבים בי"ט וא"כ אי חל י"ט אחר שבת שאז איברי תמיד של שבת קרבים בי"ט. ואם נעשו לינה בי"ט בראשו של מזבח אי מזבח עושה לינה אסור להקטירם שוב בי"ט דהרי איברי' שנפסלו יצרך להניחם על המזבח עד מוצאי י"ט משא"כ אם אין עושה לינה מחויב להקטירם בי"ט. אלא ש"מ כנ"ל:

דף סב.

אלא אמר רב אשי ר"ח ורבה בהאי קרא קמיפלגו וכו'. יש לתמוה דא"כ מה אירי' דפליגי בשחט ע"מ לזרוק שיתכפרו בו ערלים אינם מנוים לפלגו בזרק להדיא על ערנים אינם מנוים. וכדפליגו האידנא בהואיל. אך עיין בתוס' כתבו דר"ח אינו פוסל כ"א מדרבנן. והקשו דאיך יביא חונין לעזרה. ותירצו דלא יזרוק הדם וא"כ ניחא דודאי אלו שחט כהוגן ובשעת זריקה חישב על ערלים אינם מנוים. ע"כ מודה ר"ח דכשר דהא ד"ת ס"ל דלא אמרינן הואיל ומדרבנן א"א להביא חולין לעזרה. ואני תמה שלא כתבו תוס' דבריהם בהוכחה מכח קושיא הנ"ל. והנה עיינתי ברמב"ם לראות אם דבריו עונים עד"ז להלכה ומצאתי שכל פסקו אינו ע"פ שיטת התוס' בסוגי' זו כמבואר בלח"מ ע"ש:

דף סה:

ברישׁ פרק אנו דברים פרש"י ז"ל בד"ה הזאה והזאה שבות הוא דמאי מלאכה הוא אלא דמחזי כמתקן גברא ולפ"ר קשה דא"כ מה קשה להש"ס דף ס"ט והזאה מ"ש דלא דחי' ות"ל שהוא שבות משום דמחזי כמתקן גברא. ולפ"ר ג"כ י"ל הסוגי' שם דלר"א אזלו דסובר אפילו מלאכה גמורה דחי' במכשירי'. כדמקשה הגמ' נמי על תי' רבה ולר"א נעברי' ועלתה המסקנא דס"ל שוחטין וזורקין על טמא שרץ ואכילה לא מעכבה להכי לא דחי הזאה וא"כ כיון דס"ל שוחטין וזורקין וגברא מחזי חזי בלא הזאה שוב לא מחזי כמתקן ומוכרח לתי' רבה. ודוחק ועדיין צ"ע:

דף פ:

תוס' ד"ה נזרק דמו. לענ"ד מוכרח פרש"י דקאי אבשר דהא קי"ל כרבינא כדפסק הרמב"ם וא"כ אי נימא דלרבינא דדייק הא נודע וכו' לא קאי כ"א אדם וכדדייקו תוס' א"כ י"ל הא קי"ל כר' יוחנן דמשקים בי' מטבחיא אין מכשירין ומכ"ש דלא מיטמאו וכדלעיל דף י"ו ע"א וכדמוכח מדברי תוס' שם דף י"ו ע"ב ד"ה אבל דם לא והכי פסק הרמב"ם שם וא"כ קשי' על ר' יוחנן דפסק כסתם מתני' הא הכא מוכח דשייך גבי דם קדשים טומאה אנא ש"מ דעל הבשר קאי וכן העתיק הרמב"ם. אך צ"ע עליו שפסק סתמא נא הורצה בנודע ואח"כ זרק ולא ביאר שלא קאי על הקטרת האימורין. אך בזה. ע"ש הלח"מ שהאריך להקשות עליו ואפשר אף זה בכלל ואני כותב אך לפום רהיטא:

דף פב:

בתוס' ד"ה אבל נטמא עיין לעיל דף ה' מ"ש על זה]:

דף פג:

מסיק הגמ' דהגדין הנאמר במתני' היינו גיד הנשה. וקשה לי מזה על רב אשי במס' זבחים דף צ"ז ע"ב דמשמע מיני' דלא יליף משבירת עצם מפסח שבדף פ"ה הכא דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש וע"ש בזבחים בתירוץ אלא משום דמקדש עשה הוא. א"כ הכא למה לא ידחה עשה דואכלו את הבשר הל"ת דאכילת ג"ה וצ"ע:

שם אמר ר"ח לא נצרכא אלא לגיד הנשה ואליבא דר"י תימא לי למה לא ידחה העשה דאכילת פסח הל"ת דלא יאכלו ג"ה. ובזבחים דייקו דף צ"ז ע"ב דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש משבירת עצם. וזה שפיר הוי ל"ת שבמקדש אבל גיד הנשה הא לא הוי ל"ת שבמקדש ומה בכך שהעשה הוא במקדש אדרבה יותר יש לה לדחות כדמקשה בתר הכי על שריפת נותר בי"ט דלידחי עשה שבמקדש ל"ת פשוטה. ואולי י"ל כמו דמשני הירושלמי דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת שאחר הדבור ועשה דאכילת פסח עשה דלפני הדבור. ואכילת ג"ה בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו אבל מ"מ קשיא דהא לר"י אף ג"ה ל"ת דלפני הדבור הוא כמבואר במתני' בג"ה וצ"ע. וכמדומה כבר הרגשתי בקושי' זו בפנקס זה אבל מפני שא"א לי למצוא על שעה חזרתי ורשמתי. שוב הראו לי שהקושי' כבר נאמרה בספר שאגת ארי' דף פ"ד והניחה בצ"ע. והעיקרי נלענ"ד דלק"מ אחרי דגלו לן קרא ממשקה לישראל מן המותר לישראל דאפילו לעולה אינו רוצה הקב"ה בהקדישו לעולה כדאיתא בפ' ג"ה ממילא בהקדיש קרבנות לאכילה מעיקרא לא חל עליו קדושת קרבן לאכילה ולהכי מקשה הגמ' בפשיטות ריש פ' גיד הנשה משום דאקדשי' פקע ני' איסור ג"ה מיני' דאחרי שהגיד אין קדושת אכילה חל עליו ממילא קים לי' בלאו דלא יאכלו ולא שייך כלל העשה דתידחי דאין שום מ"ע באכילתו דבהקדש זה לא רצה רחמנא ואין עליו אלא קדושת דמים כמקדיש בהמה טמאה. ולהכי לס"ד יש בגידין בנ"ט מבואר שם בפ' ג"ה דחייב משום הקדש. דהיינו הקדש דמים אבל הקדש אכילה מעולם לא חל עליו כמו שאינו חל עליו הקדש עלייתו לעולה ודוק:

דף צ.

אמר רב יהודא אמר רב שוחטין וזורקין על טבול יום וכו' עיין בהרמב"ם פ"ו מהל' ק"פ ובכ"מ שם מה שדחיק לשנויי אליבי' פי' סוגי' זו. וכ"ז הוכיח הרמב"ם מפי' הקרא

שהוקשה לו קושי' התוס' ד"ה שחל שביעי למה אמר להם וכו' וניחא לו דבטמא מת אף שטבל והוזה מ"מ אין שוחטין וזורקין עליו משא"כ בטומאת שרץ וזב וכל הטמאים דוקא קודם שטבלו אין שוחטין עליהם אבל בתר שטבלו שוחטין עליהם כמבואר בדבריו שם הלכה ג' וא"כ תימא לי' הא בדף ס"ז מסקינן דלא ידעינן דינא דאיש נדחה ואין צבור נדחין ולא אמרינן הא צבור כלל כלל לא אלא מיתורא דלנפש למה לי' דהא אף שאר טמאין נדחין ואם איתא כדעת הרמב"ם הא הפסוק הזה נאמר אך תשובה לשאלתם שהי' כבר מוטהרים בטבילה והזאה ולכן רצו לשלוח קרבנותיהם והורה להם שידחו ופשיטא דמוכרח לומר לנפש דוקא הא זבין באופן זה לא נדחו אלא עבדו בראשון ולעולם נימא איש נדחה הא צבור כלל כלל לא. וצ"ע בספר מזרחי שנדמה לי' מאריך בענין זה. ואולי כבר הרגשתי. שוב עיינתי בהמזרחי וראיתי שאדרבה לדבריו הקושיא יותר עצומה ע"ש פ' בהעלותך:

דף צא.

תוס' ד"ה שהי' וי"ל כו' כשעת מציאתן קשיא לי' הא איתא בעירובין ל"ה ובנדה ב' תוס' דמההוא טעמא לא מטמאין חכמים בנגע בלילה ולמחר מצאו מת כ"א לקדשים ולא לחולין. ונראה מדברי' התם דלפ"ז ע"כ ההוא סברא אינה כ"א חומרא דרבנן אבל מדאורייתא מוקמינן אחזקת חי והראי' מנדה דלחולין אפילו ברה"ר טהור וע"ש א"כ האיך יביא כאן חולין לעזרה. ועיין בט"ז יו"ד סי' שצ"ג. וכבר כתבתי שם בצדו שנעלמו ממנו דברי תוס' נדה ועירובין ולדברי הנק"ה שם דכתב הכא הואיל ואיתרע בנפילת גל שאני. אפשר דל"ק. אבל א"כ העיקר חסר בדברי'. ותו מי ברור לנו דאיירי שנפל עליו גל שהי' בנפילתו כדי שימות. ותו קשיא לי' תיפוק לי' דמשמע שהיום נפל גל על אדם חי והא מודים חכמים דבנבדק מערב דטהור ולא אמרינן כשעת מציאת' והכל לנק"ה ניחא. ונראה לענ"ד ליישב דבריהם דהא בל"ז קשה מה מקשו הכא. הא לעיל דף פ"ט ד"ה ואלו פסח הקשו ותירצו ומסיימו כי כבר רובם עשו פסח וא"כ הכא קשיא דלא מקשו מידי דמייתי ומתני ע"י דיעבד א"כ בגל ארוך מדוע פטור [די"ל גל ארוך ס"ס ולהכי פטור ועל פי קושית התוס' ודוק] וזה בל"ז קשיא לדבריהם דלעיל ובע"כ לומר דהכא נמי כיון דאיכא חזקת טהרה להההוא גברא מוקמינן לי' בשעת שחיטה בחזקת טהור ופטור מדאוריית' ולכן שפיר אינו בדין שיביא מדרבנן ע"י דיעבד וא"כ ה"נ קשיא להו הכא אפילו בעגול נימא דמוקמינן לי' בשעת טהור והמת בחזקת חי וע"ז משני כיון דכל הטומאו' וכו' ר"ל דחזקה זו מדהשתא מת נהי דלגבי חזקת חי הוי כמו חזקה מול חזקה

ואפשר דלחולין עדיפא חזקה קמייתא מ"מ כיון דעכ"פ לקדשים טמא ש"מ דאיתרע חזקה קמייתא ולכן שפיר מייתי למתני ע"י דיעבד ודוק. ואולם בפי משניות להרמב"ם ראיתי לשונו כתב ומפקח בגל הוא החופר בגל ומחפש שם מת להוציאו וכו' כי אפשר ימצא שם באותו גל מת ויטמא כו' ואולי שלא ימצא שם מת. לענ"ד הברור שלא מפרש כפרש"י ז"ל כ"א שנאבד לו מת גמור ואינו יודע מקומו אי' ומחפשו להוציאו. וביותר מבואר לשונו הכי בהלכותיו שכתב בפ"ו מהלכות ק"פ הלכה י' מי שחופר בגל לבקש על המת כו' אם נודע לו בודאי שהי' טמא בשעת שחיטה כו'. הרי בהדיא שכתב לבקש על המת דמעקרא משמע ואף דהרמב"ם ז"ל כנראה בהלכותיו מאבות הטומאה בהעתיקו דין נגע בא' בלילה לא ירד לחלק בין חולין לקדשים כדחלקו תוס' מ"מ נראה שמיאן בפי' רש"י ז"ל משום קושייתו השני' דהא הוי כמו ראוהו חי מבערב ועדיף מיני' משא"כ לפירושו הכל ניחא. ולכן נמי סתם שמייתי פסח ב' בלא תנאי כדמסיים אם נודע לו שבודאי טמא. ודוק כי בכ"ז נדחה לענ"ד ראיות הט"ז בי"ד הנ"ל:

דף צב.

ד"ה אבל ערל ישראל תימא לריב"א דלא מצינן בשום מקום טבילה בישראל שמל אפילו מדרבנן משמעות לשונם כאלו נשמע מהלכה זו דערל ישראל שמל צריך טבילה מצד עצמותו וזה לא נשמע פה. אלא ר"ל דמפני שהי' ערל שאסור בקדשים לא עדיף מאונן ומחוסר כפורים שצריך טבילה לקודש מצד מעלת קודש כמבואר ברש"י במתני' וא"כ הי' אפשר ל"ק ממה דלא מצינו בשום מקום דהוא בכלל מעלות דחומר בקודש אך צ"ע אם ערל ישראל אסור בבשר קדשים קלים. [הגהה וכבר מבואר הכי להדיא פ' הערל דף ע"ב () הינו אוכל בקדשים ודף ע"א ע"ב בתוס' ד"ה מאי טעמא ע"ש]:

דף צה.

תוס' ד"ה ואיסי בן יהודה תימא וכו'. וכה"ג איתא ברש"י שלפנינו. ונראה לענ"ד ליישב תמיהתם. ומקודם נתרץ מה דתמהו תוס' דף צ"ו ע"א ד"ה אבל אתה שובר. תימא לריב"א וכו' ע"ש ובעניותי א"י כלל מה תמהו דף צ"ו. דהא איתא דף פ"ה דלכ"ע ילפינן ממה דכתיב בפסח שני ועצם לא תשברו בו דלא צריך אלא להורות אחד עצם שיש בו מוח. ובע"כ לומר לת"ק דאיסי תרתי שמעת מיני' ומכ"ש לאיסי דלהכי לחודא אתי' כמבואר וא"כ לולא דהגמ' אפקה שבירת עצם בפסח ראשון דדורת מן ועבדת כ"א מן דכתיב בפסח ב'. ומכ"ש בא' הא לא הוי ידעינן דאפילו יש בהן מוח דהא אז הי' מוכרח לגופי'

לאפוקי מן בו הנאמר בפסח מצרים וק"ל. ואיתא יבמות דף ע"ד אמר רבא אמר רב יצחק תלתא ממנו כתיבי בפסח חד לגופי' וחד לג"ש והאחרון איידי. ופירשו תוס' שם הראשון דאל תאכלו ממנו נא לגופי' לאפוקי ממצה ומרור. וא"כ מה דמסיק הגמ' פסחים צ"ו אלא ממנו למה לי לכדרבה אר"י היינו לגופי'. ומה דפי' רש"י ז"ל לג"ש היינו כמו וכו'. ור"ל על ממנו דכתיב ולא תותירו ממנו דזה לג"ש אתי'. אך עדיין יקשה דהא חזינן דכל כמה דלא משכחינן לדרוש המיעוט דכתיב בפסח מצרים לדרשה אחריתא זולת למעט פסח דורות לא משגחינן במה דכתיב ועבדת ודרשינן המיעוט למעט פסח דורות והראי' מקחו מבעשור. וא"כ קשה מה"ת לומר הממנו ג' איידי. יותר הי' נוח לומר הממנו ב'. דהיינו לא תותירו ממנו למעט פסח דורות. וממנו ג' דהיינו והנותר ממנו לג"ש ולא לאפוקי באיידי. ומזה לא מקשה הגמ' הכא בפסחים כל עיקר כ"א מן ממנו דאל תאכלו. וע"ז שפיר משני דהא לגופי' אצטריך. אבל באמת ניחא דמן לא תותירו א"א למעט פסח דורות כקושית התוס' דהא כתיב בפסח שני ומכ"ש בראשון. ולכן מוכרח רבא א"ר יצחק ביבמות לדרוש הג"ש ממנו דלא תותירו ולאפקועי הג' באיידי. וא"כ ממינא מתורץ קושית תוס' ד"ה ואיסי. דהא אי לא כתיב בשני אף פסח ראשון דדורות לא הוי ידעינן. והוי ממעטינן מן ממנו דלא תותירו קמא. וק"ל:

דף צח.

במשנה ר"ש אומר אם חבורות כהנים יאכלו ופרש"י ויקרב פסח לשם פסח ובבכורות לשם בכור. ואין להקשות איך יקריב בכור אחר תמיד של בין הערבים הא כתיב עלי' השלם. די"ל אם נתערב קודם זמן שחיטת התמיד אפשר דמקריבם לפני התמיד. דהאיסור אחר התמיד בשחיטת הפסח אינו אלא למצוה לכתחילה כדתנן דף ס"א. ואפילו אם נעשה התערובות אחר שחיטת התמיד. אפשר דעביד כדתי' ר"פ דף נ"ט מעלין ומלינן בראשו של מזבח. אך אז צריך ללין ב' לילות עד הגיע חש"מ. דאלו בי"ט שחרית א"א להקטיר אימורי חול כדמסיק דף נ"ט ע"ב עיין וק"ל. שוב מצאתי התוס' במס' יומא דף כ"ט בערך לגבי קומץ שנקמץ בלילה שם האריכו בתכנית דברים אנה וע"ש:

דף ק:

תוס' ד"ה ידי יין לא יצאו וכו' אע"ג דסבר יש קידוש שלא במקום סעודה. יש להקשות הא דבריהם סותרים זא"ז במה שכתבו בדיבור הקודם ליישב הירושלמי עם תלמודן.

דבמקום למקום באותו בית לא פליגו ושניהם מודים דצריך תנאי וגם שתנאי מועיל. אלא מבית לבית כמו מבי כנישתא לבית אחר הוא דפליגי דלרב מהני תנאי ולשמואל לא מהני. וכן מבואר בהרא"ש. א"כ מה הראי' מרב הא לא סבר יש קידוש שלא במקום סעודה אלא ע"י תנאי וא"כ עכ"פ חזינן שהקידוש אף לדידי' יש לו שייכות לסעודה ולהכי אם קידש בביתו א"צ נברך על היין שבתוך הסעודה וצ"ע. וכן קשה על הרא"ש. והאמת כי הרב פרץ שמביא הב"י בסי' זה והוא בש"ע סי' קפ"ד () בודאי הולך בשיטת המחבר א"ע דהא איירי במי שגמר לאכול ושכח לברך במקומו שזה ודאי הסיח דעתו. והיינו שהב"י הכא משיג עליו נמי בזה. וכתב ודבר פשוט הוא דלר"ח נמי לא קאמר וכו' שמזה הוציא הרמ"א דינו. והב"י והרמ"א לדעתי סוברים כדכתבתי אך הא צ"ע איך העתיקו בסי' קפ"ד להלכה. וניהו דמה שמשיג שם המ"א עניו. לענ"ד לק"מ דזה הבד"א סובב על הסעיף הקדום ולר"י ורא"ש וכו' להם נמי שייך דברי הר"פ בד"ח וכמו שסדרו הטור. מ"מ במה שהשיג עניו פה מטעם היסח הדעת קשה וצ"ע עיין ודו"ק:

דף קא:

תוס' ד"ה כשהן יוצאין. עיין בדבריהם שפירשו מה דקתני כשהן יוצאין וכו' היינו מחשש שמא ישהו וכו'. וכן מסיק הרא"ש פ' כסוי דם ומבאר יותר שהוא רק עצה טובה. וכשהן חוזרין ולא בירכו למפרע אין צריכין אלא ברכה תחילה. ויש להקשות חדא דא"כ לר"ח דמשנינן אליבי' דההוא ברייתא ר"י קתני לה. והת"ק ס"ל דבדברים הטעונים ברכה במקומן אפינו בלא הניחו מקצת חבירים כשהן יוצאין אין טעונים ברכה למפרע. וכשהן חוזרין אין טעונים ברכה לכתחילה. ניהו דפליגי בשינוי מקום וס"ל בדברים דדברים הטעונים ברכה במקומם כר"ח דשינוי מקום דידהו לא הוי היסח הדעת תינח דלהכי כשהן חוזרין אין טעונים ברכה תחלה. אבל כשהן יוצאין מה טעמייהו דלא מצרכו ברכה למפרע מהחשש שמא ישהו. אטו נימא דבתרתי פליגי ולא ס"ל החששא דשמא ישהה. ותו הא חשש זה דשמא ישהה עד שיערבו שייך נמי לפ"ר אף בדברים שאין טעונים ברכה במקומן. וכן מדויק מן הסוגיא ע"א במה שמקשה מן הת"ק דר' יודא על ר' יוחנן אלא טעמא וכו' הא דברים שאין טעונים ברכה במקומן כשהן יוצאין טעונים ברכה למפרע וע"כ מההוא טעמא הוא. וקשה א"כ ממ"נ מה טעמא דת"ק דבדברים הטעונים ברכה במקומן ס"ל דכשהן יוצאין אין טעונים הא אדרבא איפכא מיסתברא דבדברים הטעונים במקומן יותר יש לחוש לשמא ישהה עד שירעב מפני שיקוה לחזור למקומו ולברך על העבר ובתוך כך ירעב. משא"כ בדברים שאין טעונים דבכל מקום יוכל לברך. ובע"כ

לפרש דבריהם הכי דס"ל ההוא חששא דשמא ישהה עד שירעבו נתלה נמי בזה אם סתם השינוי מקום חשוב היסח הדעת. ולהכי הת"ק דר' יהודא דכר"ח ס"ל דבדברים הטעונים וכו' השינוי מקים לא הוי היסח הדעת מפני שזה מעיקר הדין צריך ברכה במקומה ויודע זה. ולהכי כשעמד ואינו מברך לא הסיח דעתו כלל אלא אדעתא דלגמור סעודה עומד או במקום אחר או לחזור למקום זה. בזה נמי לא חיישינן שמא ישהה כיון דמרישא לסיפא אך דעתו לגמור סעודתו. ולהכי כשהן יוצאין אין טעונים ברכה למפרע אף לעצה טובה לכתחילה. משא"כ ר' יהודא דס"ל היכי דלא הניח מקצת חבירים חשוב היסח הדעת ממילא חייש נמי לכתחילה שמא ישהה. ומצריך לכתחילה כשהן יוצאין ברכה למפרע. ושפיר נמי דמדייק הש"ס מן הת"ק אלא טעמא וכו' הא דברים שא"ט. דזה לכ"ע העמידה חשוב היסח הדעת כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע מהחשש דשמא ישהה עד שירעבו. וכשהן חוזרין אף שלא ברכו למפרע צריכים ברכה תחילה מפני ההיסח הדעת. אך לפ"ז צ"ע דא"כ למסקנת שפוסקים כר"ח הי' מהראוי ליפסק כדדייקינן מהת"ק דר"י דבדברים שאין טעונים ברכה במקומן כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע מהחשש שמא ישהו עד שירעבו (וזה אין להקשות דא"כ מה ההבדל בין טעונין לאין טעינין לענין היסח הדעת. נימא אף באין טעונין מדלא בירך טרם שיצא ע"פ העצה טובה דלכתחילה. ש"מ דלקיבעא קמא הדר. דז"א דכבר כתבתי דהעיקר תלוי במה שמעיקר הדין צריך ברכה במקומה כנ"ל) וזה לא מצאתי בשום פוסק. ואף הטור אינו מזכירו בסי' קע"ח ע"ש ודו"ק. ולא די לי בצער הזה אלא דאדרבא איפכא מצאתי הרמ"א ז"ל סי' הנ"ל כשמביא דעת תוס' בהגה"ה מסיים מ"מ לכתחלה לא יעקור ממקומו בלא ברכה דחיישינן שמא ישכח מלחזור ולאכול. וזה להדיא נגד דעת ת"ק דר"י שפסקו התוס' כותי' שאמר כשהן יוצאין אין טעונים ברכה למפרע. ומה שהוציא דברים אלו מהר"ן פ' ערבי פסחים. וכן כתב בתשובתו הראשונה לחכמי בריסק. המעיין בהר"ן יראה כי ממנו אדרבא מוכח דלשיטת תוס' לאו הכי דינא. כי הר"ן לא נקיט השמא ישהה אלא בדברים הטעונים ברכה במקומן. ומבאר בזה הפי' דמדקתני עקרו ש"מ וכו'. וע"כ לא ס"ל כלל השמא ישהה עד שירעב דתוס'. ולפי פסקו ופסק הרי"ף כרב ששת שפיר הכי דינו. שהרי הת"ק נמי חייש היכי דלא הניח מקצת חבירים לשמא ישהה ולא יחזיר במקומו. ומצריך להכי כשהיא יוצא לברך למפרע. אבל לעדותו על המנהג ע"פ דעת תוס' ורא"ש אין מקום להוא דינא. ובע"כ צ"ל דאך בזה חייש לשיטת הפוסקים כרב ששת למנהג הלכתחילה א"נ ע"פ דעת הר' מנוח. והוא נמי שיטת הבעל המאור דהת"ק לא מתיר אף לכתחילה לצאת בלא ברכה למפרע אלא לדבר מצוה ע"ש כבעל המאור וחייש לדיעות

אלו לכתחילה. אבל ודאי לשיטת תוס' אין זה כלל עיקר הדין. ודע שבאמת פי' ר"ן הנ"ל והוא נמי פי' בעל המלחמות שגבה מני. שלפי' זה שהוכיחו מן החשש שמא ישהה זה דלא יחזור למקומו דבאמת לא שייך אלא בדברים הטעונים ברכה במקומן. שע"כ הברייתא איירי בדברים הטעונים ברכה במקומן. א"י כלל איך מפרש הדיוק מן הת"ק בעמוד א' הא בדברים שאין טעונים ברכה במקומן. כשהן יוצאין טעונים ברכה למפרע הא מסיים זה להוכחה דאיירי בשטעונין דאלו באין טעונין אמאי טעונין ברכה למפרע והרי אין לך עקירות שהוא סילוק יותר מנמלך ונמלך קובע ברכה לפניו ולא לאחריו וצ"ע. גם למה שפי' בפ' כסוי דם דיש סברה דעיקר' חשוב היסח הדעת יותר מנמלך בל"ז אין מקום לפירושו עיין וק"ל () ולהנ"ל עיין בדברי ספר אבן עוזר שאצל דפוסי אמשטרדם. ותראה כי לא הוכיח מידי מתוס' דלא כפסק הרמ"א. שכתב מיהו אם הסיח דעתו וכו' ובודאי י"ל דניהו דהיסח הדעת במקומו תוך סעודה א"צ לברך לפניו ומשום דכן דרך הסועד שפוסק מלאכול וחוזר ונמלך לאכול היינו דוקא כ"ז שיושב במקומו. אבל ודאי המסיח דעתו ועומד ממקומו לילך למקום אחר. ודאי י"ל שזה אינו בכלל דרך העומדים ופוסקים מלאכול שחוזרים ונמלכים לישב ולאכול ולכן פשיטא דצריך ברכה לפניו. ומה דקי"ל לקיבעא קמא הדר היינו כשלא הסיח דעתו ודלא נימא שהשנוי מקום מן הסתם חשוב היסח הדעת. ומה שהקשה א"כ למה דחו התוס' הברייתא דקראו להפליג מהלכה לוקמוה כשהסיח דעתו. ע"ש זה לק"מ דהא רישא דברייתא הכי היא קראו חבירו לדבר עמו א"צ ברכה למפרע הפליג וכו'. והרישא הא להנ"ל ע"כ איירי בדלא הסיח דעתו. דאלו הסיח דעתו ניהו דהת"ק ס"ל בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן אפילו לא הניח חברים כשהוא יוצא אין טעונין ברכה לאחריו. ולא חייש לשמא ישהה הא כבר הוכחנו דהיינו טעמא משום דלא חישב העמידה בדברים הטעונים להיסח הדעת והראי' דדברים שאינם טעונין דיקא הסוגי' מיני' דכשהן יוצאין טעונים ברכה למפרע. והיינו משום דאינן טעונין חשיב העמידה כהיסח הדעת. ומכ"ש בהיסח הדעת גמור לחלוטין מה"ת לא יברך מיד שהרי אין בדעתו לאכול עוד. ומה"ת יסמוך לכתחילה שיברך כשיחזור. ולא יחוש לשמא ישהה וכו'. או דאיירי בשלא הסיח דעתו ועלה קתני דהא להפליג הוי סתמא כהיסח דעת. כשיצא יברך למפרע מחשש שמא ישהה וכשחוזר מברך בתחילה והיינו כר"י וק"ל:

דף קו.

תוס' ד"ה סמוך למנחה תימא. ובפי' התורה לרמב"ן פ' בא איתא על שם שאז זמן מנוחת השמש קרו לה מנחה ע"ש: